

Rapport Verlies Nederlanderschap

'En toen was ik mijn Nederlanderschap kwijt...'

Rapport naar aanleiding van klachten over het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Datum: 10 mei 2016

Rapportnummer: 2016/145

Onderzoeksteam:

mr. S. Andric
mr. M.B. van der Kleij
mr. J.P. Blad MA

Nationale ombudsman

mr. R.F.B. van Zutphen

Datum: 10 mei 2016

Rapportnummer: 2016/145

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING

1.1	AANLEIDING ONDERZOEK.....	1
1.2	AANPAK ONDERZOEK	1
1.3	DOELSTELLING ONDERZOEK.....	2
1.4	OPZET RAPPORT	2

2 DE NEDERLANDSE NATIONALITEIT

2.1	HET BELANG VAN DE NATIONALITEIT.....	3
2.2	HET VERLIES VAN HET NEDERLANDERSCHAP.....	3
2.3	HET NEDERLANDERSCHAP (HER)KRIJGEN EN VASTSTELLEN.....	4
2.4	RELEVANTE VERDRAGSRECHTELIJKE VERPLICHTINGEN	7

3 DE KLACHT VAN MEVROUW BLOK

3.1	INLEIDING.....	8
3.2	HET VERHAAL VAN MEVROUW BLOK	8
3.3	REACTIE VAN DE MINISTERS TIJDENS HET ONDERZOEK DOOR DE NATIONALE OMBUDSMAN	10
3.4	ZIENSWIJZE OMBUDSMAN	11

4 ANALYSE REACTIES

4.1	INLEIDING.....	13
4.2	VERLIES DOOR AANNEMEN ANDERE NATIONALITEIT.....	13
4.3	VERLIES DOOR TIENJAARSTERMIJN.....	15
4.4	ASPECTEN	16
4.5	ZIENSWIJZE OMBUDSMAN	24

5 GESPREKKEN

5.1	INLEIDING.....	26
5.2	INGEWIKKELDE MATERIE	26
5.3	INFORMATIEVERSTREKKING.....	27
5.4	GEEN BRUIKBARE REGISTERS	29
5.5	VERLIES VAN HET NEDERLANDERSCHAP	30
5.6	HERKRIJGING.....	32
5.7	VOORSTELLEN.....	33
5.8	ZIENSWIJZE OMBUDSMAN	34

6 BEOORDELING EN AANBEVELINGEN

6.1	INLEIDING.....	36
6.2	BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN.....	36
6.3	CONCLUSIE.....	36
6.4	BELANGRIJKE AANDACHTSPUNTEN.....	38

7	ACHTERGROND	40
---	-------------------	----

1 INLEIDING

'Hetgeen mij een beetje dwars heeft gezeten al die jaren, is dat er weinig informatie beschikbaar is over verlies van Nederlanderschap. Pas toen ik vroeg om verlenging van mijn paspoort werd mij medegedeeld dat dit niet kon, omdat ik geen Nederlander meer was. Ik kan mij haast niet voorstellen dat de Nederlandse overheid in deze tijd dit niet elektronisch bijhoudt en niet een beter communicatiesysteem heeft met Nederlanders in het buitenland.'

- Mevrouw K. uit Australië

1.1 Aanleiding onderzoek

Begin 2015 wendde mevrouw Blok¹ zich tot de Nationale ombudsman omdat zij tot haar grote ontsteltenis haar Nederlanderschap was kwijtgeraakt. Zij woonde al jaren op Mauritius met haar Nederlandse echtgenoot en hun twee kinderen. Om een huis te kunnen kopen moesten ze de nationaliteit van dat land hebben. Zij en haar echtgenoot namen daarom in 2010 de nationaliteit van Mauritius aan. Hiertoe hoefden ze alleen een verklaring af te leggen en een formulier in te vullen. Daarna kochten ze de woning.

Toen mevrouw Blok zich in 2014 tot het Nederlandse consulaat wendde om de paspoorten van het gezin te vernieuwen, bleek dat zij door het vrijwillig aannemen van een andere nationaliteit van rechtswege haar Nederlanderschap was kwijtgeraakt. Mevrouw Blok was diep geschokt. Had ze dit geweten, dan had ze nooit die andere nationaliteit aangevraagd. Haar man overkwam hetzelfde. De kinderen verloren ook hun Nederlanderschap, maar deze beslissing werd later teruggedraaid. Mevrouw Blok klaagde er bij de Nationale ombudsman over dat ze door de Nederlandse overheid niet was geïnformeerd over de mogelijkheid van het verlies van haar Nederlanderschap. Dit was niet gebeurd op het moment dat ze zich uitschreef bij de gemeente toen ze emigreerde, noch tijdens de contacten die zij regelmatig had met het Nederlandse consulaat op Mauritius.

De klacht

Verzoekster, woonachtig op Mauritius, klaagt erover dat de Nederlandse overheid haar onvoldoende heeft geïnformeerd over de gevolgen die het vrijwillig aannemen van een andere nationaliteit voor haar heeft. Hierdoor is zij tegen haar wil en zonder dat ze zich er bewust van was haar Nederlandse nationaliteit kwijtgeraakt.

Toen de Nationale ombudsman op zijn website aankondigde een onderzoek in te stellen naar deze klacht en opriep soortgelijke ervaringen bij hem te melden, kwamen er in korte tijd vele honderden reacties van (oud-)Nederlanders van over de hele wereld binnen. Om die reden heeft de Nationale ombudsman het onderzoek breder getrokken dan alleen het onderzoek naar de klacht van mevrouw Blok.

1.2 Aanpak onderzoek

De Nationale ombudsman heeft de klacht van mevrouw Blok eerst voorgelegd aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister van Buitenlandse Zaken. Hij stelde hen vragen over de gang van zaken bij verlies van het Nederlanderschap en de informatieverstrekking hierover. Tevens vroeg hij hen te reageren op de voorstellen van verzoekster om de informatievoorziening te verbeteren. Daarnaast voerde de Nationale ombudsman gesprekken met

¹ Deze naam is gefingeerd in verband met de privacy van verzoekster.

advocaten, beleidsmedewerkers en wetenschappers over dit onderwerp. Ten slotte werden zo'n 500 reacties die waren binnengekomen naar aanleiding van de publicatie op de website van de Nationale ombudsman geanalyseerd, om te kijken hoe het komt dat burgers tegen hun wil het Nederlanderschap verliezen en onder welke omstandigheden.

1.3 Doelstelling onderzoek

Het doel van het onderzoek is inzichtelijk te maken of het probleem van mevrouw Blok op zichzelf staat, of dat dit zich veel vaker voordoet. En als dit probleem vaker voor komt, te onderzoeken wat daarvan de oorzaak is en of het op de weg van de overheid ligt daar iets aan te doen.

1.4 Opzet rapport

De opzet van het rapport is als volgt. In [hoofdstuk 2](#) wordt ingegaan op de betekenis van de nationaliteit, de wettelijke bepalingen over het verlies van het Nederlanderschap en de mogelijkheden tot het herkrijgen daarvan. Ook is er aandacht voor de verdragsrechtelijke context. Vervolgens wordt in [hoofdstuk 3](#) beschreven op welke wijze de Nationale ombudsman de klacht van mevrouw Blok heeft onderzocht. Hierbij wordt aandacht besteed aan de reactie van de beide ministers op het onderzoek van de Nationale ombudsman en de door hem gestelde vragen. In [hoofdstuk 4](#) volgt de analyse van de ontvangen reacties van andere (oud-)Nederlanders op de opening van het onderzoek. Daarna volgt in [hoofdstuk 5](#) de weerslag van de gesprekken die zijn gevoerd met allerlei spelers uit het veld. Tot slot volgt in het laatste hoofdstuk de [conclusie](#) van de Nationale ombudsman naar aanleiding van het onderzoek en doet hij aanbevelingen.

2 DE NEDERLANDSE NATIONALITEIT

'Je Nederlandschap is een aangeboren recht en ik ging ervan uit dat dat onaantastbaar is.'

- Mevrouw A. uit Australië

2.1 Het belang van de nationaliteit

'Een ieder heeft recht op nationaliteit. Aan niemand mag willekeurig zijn nationaliteit worden ontnomen, noch het recht worden ontzegd om van nationaliteit te veranderen.'

Zo luidt artikel 15 van de Universele verklaring van de rechten van de mens. In Nederland is aan dit recht invulling gegeven in artikel 2 lid 1 van de Grondwet. *'De wet regelt wie Nederlander is'*. Dit is nader uitgewerkt in de Rijkswet op het Nederlandschap. In deze wet staat wie de Nederlandse nationaliteit hebben of kunnen verkrijgen, dan wel verliezen. Het bezit van een nationaliteit krijgt betekenis door de rechtsgevolgen die aan deze nationaliteit zijn gekoppeld door het land waarvan men de nationaliteit heeft. Bovendien kan bezit van de nationaliteit van een land ook supranationaal gevolgen hebben, zoals het verkrijgen van de status van EU-burger. Zonder nationaliteit heeft de mens veel beperktere rechten. Dit bracht de uit Duitsland afkomstige Amerikaanse filosofe Hannah Arendt tot de stelling dat er eigenlijk maar één mensenrecht is, en dat is het recht om rechten te hebben.

Het recht op een nationaliteit is essentieel voor de burger omdat dit bepaalt in hoeverre hij aanspraak kan maken op bepaalde rechten en voorzieningen in het betreffende land en eventueel de supranationale gemeenschap. Dit kan variëren van burgerschapsrechten (zoals het recht om te stemmen of gekozen te worden), tot het recht op voorzieningen / diensten (zoals uitkeringen, studiefinanciering en consulaire bijstand), tot het recht van verblijf en vrije in- en uitreis.

2.2 Het verlies van het Nederlandschap

Steeds meer Nederlanders kiezen ervoor om voor een langere periode buiten Nederland te wonen. Precieze cijfers ontbreken, maar naar schatting zijn er zo'n 900.000 Nederlanders in den vreemde. De laatste jaren emigreren er volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) jaarlijks zo'n 64.000 Nederlanders uit Nederland, in 2000 waren dat er nog zo'n 48.000.² In de Rijkswet op het Nederlandschap is vastgelegd wanneer je als Nederlander het Nederlandschap van rechtswege³ verliest tijdens dit verblijf in het buitenland.⁴ In het algemeen verliest een meerderjarige Nederlander de Nederlandse nationaliteit wanneer hij vrijwillig een andere nationaliteit aanneemt (artikel 15 RWN lid 1 onder a, zie [Achtergrond](#) onder 1.).

Op deze hoofdregel bestaan in de huidige wet een drietal uitzonderingen:

- a *als die Nederlander in dat land is geboren en daar ook woonde toen hij die nationaliteit verkreeg;*
- b *als die Nederlander voordat hij meerderjarig werd minimaal een aaneengesloten periode van vijf jaar in het land van die andere nationaliteit woonde;*
- c *als die Nederlander getrouwd is met (of een geregistreerd partnerschap heeft met) iemand van die andere nationaliteit.*

² [Hier](#) Online raadpleegbaar.

³ 'Van rechtswege' houdt in, dat het verlies op grond van de wet gebeurt zonder dat daartoe een schriftelijke beslissing behoeft te worden genomen. De mogelijkheid van bezwaar en beroep is er dan ook niet.

⁴ Dit onderzoek heeft geen betrekking op de overzeese rijkdelen; daar gelden eigen regelingen.

Daarnaast is er een groep van Nederlanders die naast de Nederlandse nationaliteit ook nog een andere nationaliteit⁵ bezit en die minimaal tien jaar buiten het Koninkrijk der Nederlanden of buiten de Europese Unie woont. Deze Nederlanders verliezen ook van rechtswege hun Nederlandse nationaliteit als zij niet binnen deze tien jaar een nieuw Nederlands paspoort of een verklaring omtrent het bezit van het Nederlanderschap hebben verkregen. Deze termijn van tien jaar gaat opnieuw lopen vanaf de dag van de ontvangst van het paspoort of de verklaring (artikel 15 RWN lid 1 onder c, zie [Achtergrond](#), onder 1.).

Aan de positie van minderjarigen zijn afzonderlijke artikelen gewijd (artikel 16 RWN, zie [Achtergrond](#), onder 1.). In het algemeen geldt wel dat veranderingen in de nationaliteit van de ouder(s) van invloed kunnen zijn op de nationaliteit van hun minderjarige kinderen.

Buiten de bovengenoemde zijn er nog andere situaties waarin het Nederlanderschap verloren kan gaan die niet specifiek te maken hebben met verblijf in het buitenland, bijvoorbeeld wanneer iemand in vreemde krijgsmacht treedt. Ook kunnen wijzigingen van de familierechtelijke betrekkingen van degenen aan wie iemand als minderjarige het Nederlanderschap heeft ontleend tot verlies van het Nederlanderschap leiden. Deze situaties worden hier niet besproken. Bij de vernieuwing van het paspoort of afgifte van een verklaring zal echter altijd bekeken moeten worden of iemand op het moment van de aanvraag nog steeds Nederlander is.

De Rijkswet op het Nederlanderschap werd de afgelopen decennia een aantal keren herzien. Zowel in 1985 als in 2003 werd de wet in haar geheel gewijzigd. In de tussenliggende periode en ook na 2003 zijn er nog een aantal aanpassingen geweest. Deze regelgeving is bepalend bij de beantwoording van de vraag of iemand zijn Nederlanderschap heeft verloren door de jaren heen, dan wel op enig moment heeft herkregen. Daarom kan niet worden volstaan met alleen toetsing aan de recente wetgeving, maar moet ook de eerdere wetgeving in de beoordeling worden betrokken (zie [Achtergrond](#), onder 1.).

In de Handleiding voor de toepassing van de Rijkswet op het Nederlanderschap, een publicatie van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), zijn een juridische uitleg en beleidsrichtlijnen met betrekking tot de verlies- en verkrijgingsgronden van het Nederlanderschap bekendgemaakt.

2.3 Het Nederlanderschap (her)krijgen en vaststellen

Wanneer een Nederlander het Nederlanderschap eenmaal heeft verloren, dan is het onder voorwaarden mogelijk om het Nederlanderschap te herkrijgen. Oud-Nederlanders kunnen van twee procedures gebruik maken om hun Nederlanderschap te herkrijgen, te weten de optieprocedure en de naturalisatieprocedure. Optie ligt over het algemeen meer voor de hand, aangezien dit een eenvoudigere, kortere en goedkopere procedure is.⁶

Algemeen

De mogelijkheden voor optie en naturalisatie zijn vastgelegd in respectievelijk artikel 6 en 6a RWN voor optie en artikel 7 tot en met 13 RWN voor naturalisatie (zie [Achtergrond](#), onder 1.). Nadere regeling van de administratieve behandeling ligt vast in het Besluit verkrijging en verlies Nederlanderschap. Een verschil tussen de optieprocedure en de naturalisatieprocedure is dat bij naturalisatie de IND het verzoek beoordeelt waarna Zijne Majesteit uiteindelijk het Nederlanderschap verleent. De beoordeling bij de optieprocedure gebeurt in Nederland door de gemeente, waarna de

⁵ Of meerdere nationaliteiten.

⁶ Informatie over (opnieuw) Nederlander worden: [Klantdienst wijzer IND](#).

burgemeester de beslissing neemt. Anders dan bij naturalisatie worden bij optie geen eisen gesteld op het gebied van inburgering. Kennis van de Nederlandse taal is dus geen vereiste. De optieprocedure neemt ongeveer drie maanden in beslag. De wettelijke beslistermijn op een verzoek om naturalisatie bedraagt één jaar. Doorgaans wordt ruim binnen die termijn beslist. Tegen een weigering van de optieverklaring of afwijzing van een verzoek tot naturalisatie kan bezwaar en beroep worden ingesteld. De kosten van een enkelvoudig optieverzoek zijn €179, een enkelvoudig naturalisatieverzoek kost €840.⁷

Overgangsrecht 2003-2013

Tot 1 april 2003 was er geen mogelijkheid voor oud-Nederlanders om via optie het Nederlanderschap te herkrijgen. Voor die datum kon dat alleen via naturalisatie. Met de komst van de nieuwe Rijkswet op het Nederlanderschap in 2003 kwamen er drie categorieën van oud-Nederlanders die het Nederlanderschap via de optieprocedure konden herkrijgen op grond van artikel 26 RWN (zie Achtergrond onder 1.), terwijl zij buiten Nederland woonden. Het gaat daarbij om de volgende categorieën:

- *personen die buiten het Koninkrijk zijn geboren, de nationaliteit van hun geboorteland als meerderjarige hebben aangenomen en op dat moment ook in hun geboorteland woonden;*
- *personen die voordat zij 18 jaar oud werden reeds minstens vijf jaar aaneengesloten hebben gewoond in het land waarvan zij als meerderjarige de nationaliteit bezitten;*
- *personen die tijdens hun huwelijk de nationaliteit van hun echtgenoot / echtgenote hebben aangenomen.*

Dit was een speciale reparatieregeling voor oud-Nederlanders die de Nederlandse nationaliteit hadden verloren vóór 2003, terwijl zij onder de nieuwe wet zouden vallen onder de uitzonderingen zoals hiervoor in paragraaf 2.2 genoemd.

Optie sinds 2013

Tegenwoordig moet een oud-Nederlander weer minstens een jaar in Nederland wonen op basis van een verblijfsvergunning van niet-tijdelijke aard om succesvol te kunnen opteren voor het Nederlanderschap. De verblijfsvergunning die vereist is, kan onder meer de verblijfsvergunning *wedertoelating* zijn. Die verblijfstitel kun je krijgen als je in het Europese deel van Nederland bent geboren en getogen⁸ en geen gevaar vormt voor de openbare orde of de nationale veiligheid. Een aanvraag voor deze vergunning kost momenteel €985.⁹

Daarnaast is ook een andere verblijfsvergunning met een niet tijdelijk doel, zoals gezinshereniging, voldoende om aan de gestelde voorwaarde te voldoen.

Vaststelling Nederlanderschap

Het kan voorkomen dat door de Nederlandse overheid betwist wordt dat iemand de Nederlandse nationaliteit (nog) heeft. Artikel 17 RWN biedt aan iedereen die onmiddellijk belang daarbij heeft de mogelijkheid zich tot de rechtbank te Den Haag te wenden met een verzoek tot vaststelling van het Nederlanderschap.

⁷ Zie [kosten-inkomenseisen IND](#).

⁸ Ook personen die niet in het Europese deel van Nederland zijn geboren en getogen kunnen onder bijzondere omstandigheden toch in aanmerking komen voor wedertoelating. Zie [folder IND](#), p. 8.

⁹ Zie [website IND](#).

Daarbij moet worden opgemerkt dat uit jurisprudentie van de Hoge Raad blijkt dat fouten gemaakt door de overheid, waardoor het vertrouwen is gewekt dat iemand de Nederlandse nationaliteit had, niet langs deze weg kunnen worden gerepareerd.

*'Op grond van het door [verzoekster] aangevoerde gerechtvaardigd vertrouwen naar aanleiding van het tot drie maal toe aan haar verstrekken van een Nederlands paspoort, kan in het kader van deze procedure ex artikel 17 RWN, geen aanspraak worden gemaakt op de Nederlandse nationaliteit. De vraag of autoriteiten al dan niet onzorgvuldig hebben gehandeld bij de afgifte van de paspoorten komt in deze procedure niet aan de orde.'*¹⁰

Artikel 10 RWN

In bijzondere gevallen kan het Nederlanderschap verleend worden in afwijking van de gestelde voorwaarden in artikelen 8, 9 en 11 RWN. Volgens de toelichting op artikel 10 RWN kunnen er in uitzonderlijke gevallen belangen zijn die prevaleren boven het handhaven van de wettelijke voorwaarden voor naturalisatie. Het moet gaan om gevallen waarin met de naturalisatie van de verzoeker een Nederlands belang is gediend. Ook in gevallen van ernstig ambtelijk verzuim of om humanitaire redenen kan de minister afwijken van de geldende voorwaarden voor naturalisatie. Bij ambtelijk verzuim valt te denken aan gevallen waarbij de Nederlandse overheid onjuiste informatie heeft verstrekt of nalatig is geweest, waardoor de verzoeker het Nederlanderschap niet heeft verkregen of ten onrechte heeft verloren. De onjuiste informatie moet zijn verstrekt door een daartoe bevoegde ambtenaar werkzaam bij de daartoe bevoegde instantie. Volgens de Handleiding moet van artikel 10 terughoudend gebruik worden gemaakt. De minister zal een beroep daarop niet honoreren als de verzoeker binnen afzienbare tijd voldoet aan de reguliere wettelijke voorwaarden. Uitzonderingen zijn alleen toegestaan indien zich zeer bijzondere omstandigheden voordoen.

Paspoortwet

Ieder die de Nederlandse nationaliteit heeft, kan op grond van de Paspoortwet een Nederlands paspoort aanvragen. De overheid zal bij elke aanvraag van een paspoort¹¹ toetsen of de aanvrager (nog) in het bezit is van de Nederlandse nationaliteit. Indien de afgifte wordt geweigerd, staat de mogelijkheid van bezwaar en beroep open.

Een reisdocument vervalt van rechtswege, indien de houder van het reisdocument, waarin staat vermeld dat deze de Nederlandse nationaliteit bezit, het Nederlanderschap heeft verloren. Dit wordt pas duidelijk voor de burger op het moment dat hij zijn paspoort gebruikt om te reizen of bij een verzoek om vernieuwing

Er zijn verschillende registraties betreffende reisdocumenten. Iedere paspoortverstrekende autoriteit (zoals de burgemeester of de minister van Buitenlandse Zaken) is verantwoordelijk voor de (decentrale) reisdocumentenadministratie. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor het beheer van het centrale basisregister. Ook bij de posten in het buitenland kan een reisdocument worden aangevraagd.¹²

¹⁰ ECLI:NL:HR:2003: AF4639

¹¹ Paspoorten verliezen hun geldigheid, er moet steeds een nieuw paspoort worden aangevraagd, verlenging is niet mogelijk.

¹² Besluit van de Minister van Buitenlandse Zaken van 5 februari 2016, nr. DCV/RL-1015/2016, tot aanwijzing van posten bevoegd tot het in ontvangst nemen van aanvragen voor reisdocumenten en identiteitskaarten.

2.4 Relevante verdragsrechtelijke verplichtingen

Nederland is partij bij verschillende verdragen, die van invloed zijn op het nationaliteitsrecht. Een aantal verdragen die in dit kader van direct belang zijn wordt hier genoemd.

Zo ondertekende Nederland op 6 mei 1963 te Straatsburg het Verdrag betreffende beperking van gevallen van meervoudige nationaliteit. De bepaling uit de Rijkswet op het Nederlanderschap dat men bij vrijwillige aanname van een andere nationaliteit het Nederlanderschap verliest, is geheel conform dit verdrag¹³. Het verdrag werd ingrijpend gewijzigd door het Tweede Protocol van 1993. Dit Tweede Protocol leidde ertoe dat bij de grondige wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap in 2003 belangrijke uitzonderingen op deze verliesgrond zijn opgenomen.¹⁴ Verlies van nationaliteit blijft echter het uitgangspunt bij het aannemen van een andere nationaliteit. Het aantal staten dat partij is bij het Verdrag van Straatsburg is de afgelopen jaren gestaag teruggelopen. Dit heeft alles te maken met de gewijzigde visie op de wenselijkheid van het hebben van meerdere nationaliteiten.

Een ander relevant verdrag is het Europese Nationaliteitsverdrag (EVN), dat in 1997 van kracht werd. De kernbepalingen van dit verdrag worden gevormd door de artikelen 6 tot en met 9 omtrent de verwerving en het verlies van de nationaliteit. Deze bepalingen spelen een belangrijke rol bij het harmoniseren van de nationaliteitswetgevingen van de verdragspartijen. De landen houden nog veel ruimte voor de invulling van de wetgeving waar het gaat om de verwerving van de nationaliteit. Daarentegen is er in de artikelen 7 en 8 sprake van een uitputtende opsomming van de verliesgronden van de nationaliteit die door het Verdrag worden toegestaan. Het is de vraag hoe bepaalde artikelen uit het verdrag zich verhouden tot de verliesgronden uit de Rijkswet op het Nederlanderschap. Zo geeft artikel 7 EVN aan dat het verlies van nationaliteit alleen in een zevental bijzondere gevallen gerechtvaardigd is (zie [Achtergrond](#), onder 2.). Zo luidt Artikel 7 EVN onder e dat dit het geval is als er sprake is van:

' Het ontbreken van een effectieve band (lack of genuine and effective link) tussen de Staat die partij is, en een onderdaan die zijn gewone verblijfplaats in het buitenland heeft.'

Uit de toelichting op dit artikel blijkt dat het ontbreken van een effectieve band niet enkel kan worden gebaseerd op langdurig verblijf in het buitenland. Daarbij wordt ook opgemerkt:

'It is presumed that the State concerned will have taken all reasonable measures to ensure that this information is communicated to the person concerned.'

Daarbij geldt steeds ook het uitgangspunt zoals genoemd in artikel 4 lid 1 sub c EVN, dat aan niemand willekeurig zijn of haar nationaliteit mag worden ontnomen.

Dan is er nog de Overeenkomst van Parijs van 10 september 1964 betreffende het uitwisselen van gegevens met betrekking tot verkrijging van nationaliteit.¹⁵ Op grond van deze overeenkomst wordt Nederland geïnformeerd over de verkrijging van een vreemde nationaliteit door Nederlanders. De deelnemers moeten dit melden bij het nationaliteitsregister van de IND van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Van de overige Nederlanders die hun nationaliteit van rechtswege verliezen, wordt geen specifieke registratie bijgehouden.

¹³ Reeds sinds 1892 staat in de Nederlandse nationaliteitswetgeving dat door verkrijging van een vreemde nationaliteit het Nederlanderschap verloren gaat.

¹⁴ Deze uitzonderingen zijn genoemd in [paragraaf 2.2](#).

¹⁵ Deelnemende landen zijn: België, Duitsland, Griekenland, Italië, Luxemburg, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal en Suriname.

3 DE KLACHT VAN MEVROUW BLOK

'Ik zou nooit de Mauritiaanse nationaliteit hebben aangenomen als ik zou hebben geweten daarmee mijn Nederlandse nationaliteit op het spel te zetten.'

- Mw. Blok

3.1 Inleiding

Aanleiding voor het onderzoek van de Nationale ombudsman is de klacht van mevrouw Blok. Nadat de Nationale ombudsman haar klacht had ontvangen heeft hij bij brief van maart 2015 het onderzoek geopend naar zowel de minister van Buitenlandse Zaken als naar de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. In de brief werd een aantal vragen gesteld, waar de ministers op hebben gereageerd.

3.2 Het verhaal van mevrouw Blok

Ineens geen Nederlander meer

Mevrouw Blok woont inmiddels zo'n 15 jaar op Mauritius. In eerste instantie werkte ze voor een reisorganisatie en omdat dat seizoenswerk was, heeft ze zich niet direct uit laten schrijven bij de gemeente in Nederland. Toen ze in 2003 in Nederland getrouwd is met een Nederlandse man die ze op Mauritius had ontmoet, werd het duidelijk dat ze voor langere tijd op Mauritius zou blijven. Op dat moment heeft ze zich uitgeschreven uit de gemeente in Nederland. Bij de uitschrijving heeft ze geen informatie gekregen over de geldende wet- en regelgeving rond het Nederlanderschap. Op Mauritius is ze vrij snel naar het consulaat gegaan om zich aan te melden. Haar naam werd opgenomen in een register op het consulaat. Ook hier werd ze verder nergens op gewezen.

In 2010 heeft zij de Mauritiaanse nationaliteit aangevraagd en gekregen. Ook toen is ze er niet op gewezen dat er consequenties konden zijn voor haar Nederlanderschap. De aanleiding om deze nationaliteit aan te vragen was dat een buitenlander op Mauritius geen onroerend goed mag bezitten. Mevrouw Blok en haar man wilden graag een eigen huis kopen op Mauritius. Daarnaast speelde ook een rol dat het lastig was om steeds verlenging te krijgen van de verblijfsvergunning en de tewerkstellingsvergunning, omdat die niet altijd zo gemakkelijk verstrekt werden.

Op 13 november 2013 gaat mevrouw Blok met haar man en kinderen naar het consulaat om een nieuw Nederlands paspoort aan te vragen. Op dat moment wordt haar de vraag gesteld of zij vrijwillig een tweede nationaliteit had aangenomen. Mevrouw Blok krijgt dan voor het eerst het idee dat er wel eens een probleem kon zijn. Ze geeft daarom ook direct aan dat zij inderdaad Mauritiaan is geworden, maar dat ze die nationaliteit zo nodig wel weer wil opgeven. Dat is echter geen mogelijkheid op dat moment. Op 20 november 2013 krijgt mevrouw Blok het gevreesde bericht dat zij de Nederlandse nationaliteit al sinds haar naturalisatie tot Mauritiaan in 2010 niet meer bezit. Om die reden kan haar dus ook geen nieuw Nederlands paspoort worden verstrekt en wordt haar aanvraag daartoe niet in behandeling genomen. Het paspoort van mevrouw Blok, dat tot 2014 geldig was, bleek op 19 april 2010 al van rechtswege te zijn vervallen. Ook haar man en hun twee minderjarige kinderen kregen geen nieuw paspoort.

Mevrouw Blok had van tevoren geen idee wat de consequenties waren van haar naturalisatie tot Mauritiaan. Ze heeft veel vrienden en kennissen in en buiten Nederland met een dubbele nationaliteit

en dacht dus zeker te weten dat een dubbele nationaliteit geen probleem is. Ze heeft er dan ook geen moment bij stil gestaan dat het vrijwillig aanvaarden van de nationaliteit van Mauritius consequenties zou hebben voor haar Nederlanderschap en heeft vooraf niet actief naar informatie daarover gezocht.

Mevrouw Blok heeft het gevoel dat een deel van haar identiteit is afgenomen doordat ze het Nederlanderschap kwijt is. Zij voelt zich door en door Nederlander, maar wat de Nederlandse staat betreft is zij slechts een voormalig Nederlander, nu Mauritiaan.

Bezwaar en beklag

Verbolgen en verdrietig over de beslissing van het Ministerie van Buitenlandse Zaken maakt mevrouw Blok bezwaar, in de hoop dat de minister terug zal komen op zijn beslissing. Het mag echter niet baten. De minister van Buitenlandse Zaken wijst erop dat de wet geen ruimte laat voor afweging van de persoonlijke omstandigheden van de betrokkene. Ook kan het Nederlanderschap niet worden verkregen of behouden door de werking van enig algemeen beginsel van behoorlijk bestuur. Het verlies van het Nederlanderschap geschiedt met het aannemen van de andere nationaliteit van rechtswege en per definitie, tenzij sprake is van niet-vrijwillige verkrijging van de andere nationaliteit. Daarvan is in dit geval geen sprake, aldus de minister. Mevrouw Blok wilde immers welbewust de Mauritiaanse nationaliteit verkrijgen, alleen wist zij niet wat de gevolgen zouden zijn voor haar Nederlanderschap. De minister acht het een eigen verantwoordelijkheid van Nederlanders in het buitenland om, indien zij van plan zijn een andere nationaliteit aan te nemen, zich te (laten) informeren over de relevante wet- en regelgeving.

Het bezwaar van mevrouw Blok en haar man wordt ongegrond verklaard. Het bezwaar tegen het niet-verstrekken van een paspoort van de kinderen wordt wel gegrond verklaard. Zij blijken het Nederlanderschap helemaal niet van rechtswege te hebben verloren. De minister van Buitenlandse Zaken blijkt over het hoofd te hebben gezien dat deze kinderen onder de uitzonderingsbepaling van artikel 16 RWN vallen.

Nadat zij de beslissing op bezwaar heeft ontvangen, dient mevrouw Blok bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken een klacht in over het gebrek aan informatie over het risico op verlies van het Nederlanderschap. Mevrouw Blok vindt dat de overheid de plicht heeft om actiever informatie te verstrekken, bijvoorbeeld op het moment dat ze zich uitschreef bij de gemeente, bij aanmelding bij het consulaat of door een verwijzing in het paspoort. Had zij geweten van de bestaande wet- en regelgeving, dan had zij beslist niet de Mauritiaanse nationaliteit aangenomen.

Zowel het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties als het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft al tijdens deze fase van de klachtbehandeling gereageerd op de klacht van mevrouw Blok. De minister van Buitenlandse Zaken acht de klacht van mevrouw Blok ongegrond, omdat op mevrouw Blok zelf de verantwoordelijkheid rustte om zich beter te informeren. De minister acht het voor het ministerie ondoenlijk om *'elke burger over elk rechtsgevolg op de hoogte te stellen en te houden, simpelweg omdat de informatieverstrekking dan buiten alle proportie gaat en onoverzichtelijk wordt'*.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties reageert vanuit de verantwoordelijkheid voor het beleid rondom paspoortverstrekking en het beleid met betrekking tot de basisregistratie personen. De minister schrijft dat hij begrijpt dat mevrouw Blok graag had gezien dat ze beter was geïnformeerd. Ook stelt hij haar suggesties voor beter informatieverstrekking graag over te nemen. In

hoeverre en op welke manier aan deze laatste opmerking daadwerkelijk gevolg wordt gegeven, blijkt niet uit zijn antwoord.

3.3 Reactie van de ministers tijdens het onderzoek door de Nationale ombudsman

Op 9 januari 2015 wendt mevrouw Blok zich tot de Nationale ombudsman met haar klacht. De Nationale ombudsman besluit daarop om een onderzoek in te stellen op basis van de volgende klachtformulering:

'Verzoekster woonachtig op Mauritius klaagt erover dat de Nederlandse overheid haar onvoldoende heeft geïnformeerd over de gevolgen die het vrijwillig aannemen van een andere nationaliteit voor haar heeft. Hierdoor is zij tegen haar wil en zonder dat ze zich er bewust van was haar Nederlandse nationaliteit kwijt geraakt.'

In het kader van het onderzoek heeft de ombudsman op 9 maart 2015 aan de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gevraagd om, in aanvulling op hun eerdere reacties, hun standpunt over de klacht van mevrouw Blok te geven. Daarnaast heeft de Nationale ombudsman hen gevraagd antwoord te geven op de volgende vragen:

- ☑ Informeert u burgers over de gevolgen die het vrijwillig aannemen van een andere nationaliteit voor hen kan hebben? Zo ja, op welke wijze en op welk moment gebeurt dit? Zo nee, waarom gebeurt dit niet?
- ☑ Krijgt u vaak signalen van burgers (zoals klachten) dat zij net als verzoekster tegen hun wil onbedoeld hun nationaliteit zijn kwijtgeraakt?
- ☑ Wat doet u met deze signalen?
- ☑ Wat vindt u van de voorstellen van verzoekster om meer aan voorlichting te gaan doen over het verlies van Nederlanderschap bij vrijwillige aanname van een andere nationaliteit?
- ☑ Zou u bereid zijn daar zelf een rol in te spelen?
- ☑ Op welke wijze wordt u erover geïnformeerd dat Nederlanders een andere nationaliteit aannemen?
- ☑ Wordt de burger geïnformeerd dat hij zijn Nederlandse nationaliteit van rechtswege verliest? Zo nee, hoe komt hij daar dan achter?

Bij brief van 16 juni 2015 heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties mede namens de minister van Buitenlandse Zaken op de openingsbrief gereageerd. De ministers onderschrijven het standpunt dat door de minister van Buitenlandse Zaken is ingenomen tijdens de interne klachtenprocedure. Wat de ministers betreft lag de verantwoordelijkheid bij mevrouw Blok om zich goed te informeren voordat zij de Mauritiaanse nationaliteit aanvraagde. De ministers wijzen erop dat er via de website van de Rijksoverheid en de websites van Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland voldoende informatie over het aannemen van een andere nationaliteit te vinden is en dat er ook altijd vragen kunnen worden gesteld aan de ambassade.

De ministers zien geen reden om te bepalen dat bij een uitschrijving door de gemeente informatie moet worden verstrekt over het mogelijke verlies van het Nederlanderschap. De ministers stellen dat er verschillende redenen zijn waardoor iemand het Nederlanderschap kan verliezen, terwijl mensen zich ook om verschillende redenen uitschrijven bij gemeentes. De informatie zou daarom voor veel mensen niet nuttig zijn, aldus de ministers. Anderzijds zijn er in de Nederlandse wetgeving wel meer bepalingen opgenomen die voor een Nederlander in het buitenland van belang kunnen zijn, wat het lastig maakt daarin een keuze te maken. Ook de suggestie van mevrouw Blok om dergelijke informatie op te nemen in het paspoort, wordt door de minister niet gevolgd.

'Voor het paspoort geldt dat dit een reis- en identiteitsdocument is, geen voorlichtingsbrochure.'

- Reactie Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 16 juni 2015

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ziet in de klacht van mevrouw Blok alleen aanleiding om een link naar de informatie over verlies van het Nederlanderschap toe te voegen op de pagina met informatie over het onderwerp 'aanvragen van een paspoort of identiteitskaart'¹⁶.

De minister van Buitenlandse Zaken stelt dat er buiten de klacht van mevrouw Blok sinds 2010 geen andere klachten ontvangen zijn over onbedoeld verlies van het Nederlanderschap. Wel zijn er andere mensen geweest die evenals mevrouw Blok bezwaar hebben gemaakt tegen de beschikking waarin wordt geweigerd hun Nederlandse paspoort te vernieuwen. Het gaat hier van 1 januari 2011 tot en met 21 april 2015 om 96 gevallen, gemiddeld iets meer dan twintig per jaar.

3.4 Zienswijze ombudsman

De Nationale ombudsman stelt vast dat mevrouw Blok doordat zij niet op de hoogte was van de Nederlandse nationaliteitswetgeving een verkeerde keuze heeft gemaakt. Zij wilde de nationaliteit aannemen van Mauritius omdat zij daar anders geen huis kon kopen. Had zij echter geweten dat zij hiermee haar Nederlandse nationaliteit verloor, dan had zij dit nooit gedaan. Maar er is geen weg terug voor haar. Procederen tegen de weigering om haar een paspoort te verlenen bood geen oplossing. Ze is geen Nederlandse, dus ze heeft geen recht op een Nederlands paspoort.

De impact van dit alles op mevrouw Blok is groot. Emotioneel, omdat het voelt alsof haar identiteit is afgenomen, maar ook wat betreft de praktische gevolgen. Als vreemdelinge mag ze zich niet zomaar in Nederland vestigen.

De ministers verklaarden de klacht van mevrouw Blok, dat zij door de overheid niet voldoende was geïnformeerd over de regels, ongegrond. De ministers vinden het haar eigen verantwoordelijkheid om zich vooraf goed te informeren over de juridische consequenties van het aannemen van een andere nationaliteit. Informatie hierover is op de website van de overheid te vinden. Zij zien geen reden om de suggesties van mevrouw Blok op te volgen door actief informatie te gaan verstrekken.

De Nationale ombudsman stelt vast dat de ministers de klacht van mevrouw Blok hebben afgedaan als háár probleem. Als zij zich tevoren beter had geïnformeerd was dit haar niet overkomen.

Het complexe van de situatie was echter dat Mevrouw Blok zich geen moment had gerealiseerd dat zij haar Nederlanderschap kwijt kon raken. Doordat zij veel mensen in haar omgeving heeft met een dubbele nationaliteit verkeerde ze in de veronderstelling dat dit is toegestaan. Ook las zij in het nieuws dat er in Nederland veel mensen zijn met een dubbele nationaliteit. Nu ze geen probleem zag, was er voor haar ook geen aanleiding om op zoek te gaan naar informatie.

¹⁶ Dat is inmiddels ook gebeurd, op de pagina [Paspoort en ID](#)

De Nationale ombudsman constateert dat er veel uitzonderingen zijn op de hoofdregel dat dubbele nationaliteit niet is toegestaan. Zo zijn er in Nederland 1,3 miljoen mensen met een dubbele nationaliteit. De ombudsman vindt het begrijpelijk dat er voor burgers verwarring ontstaat. De ministers hebben aangegeven dat zij nauwelijks klachten krijgen over dit onderwerp. De Nationale ombudsman kan zich echter voorstellen dat mevrouw Blok toch niet alleen staat met haar probleem. Dit was voor de Nationale ombudsman aanleiding burgers op te roepen om soortgelijke ervaringen bij hem te melden.

De Nationale ombudsman merkt nog op dat de situatie van mevrouw Blok illustreert hoe complex de wetgeving is, waardoor er fouten kunnen worden gemaakt. Aanvankelijk had mevrouw Blok te horen gekregen dat ook haar twee kinderen de Nederlandse nationaliteit kwijt waren geraakt. De kinderen van mevrouw Blok vielen echter onder de uitzonderingsbepaling voor minderjarigen van artikel 16 RWN (zie [Achtergrond](#), onder 1.). Deze fout werd hersteld en de kinderen staan nu weer als Nederlander geregistreerd.

Het bezit van de Nederlandse nationaliteit is voor burgers van grote waarde. Zij ontleen naast hun identiteit ook allerlei rechten aan deze nationaliteit. Vanuit het perspectief van de burger is het dan ook van belang dat deze nationaliteit niet zomaar, zonder dat hij er zich van bewust is, verloren kan gaan.

Dit klemt te meer nu het verlies van rechtswege intreedt en er geen mogelijkheid bestaat om hierover te procederen. Ook ontdekt men vaak pas veel later dat dit gebeurd is.

De Nationale ombudsman is van oordeel dat het op de weg van de overheid ligt om burgers op dit punt goed te informeren. Zijn de suggesties van mevrouw Blok eigenlijk zo gek nog niet?

4 ANALYSE REACTIES

'In hart en ziel ben ik Nederlander. Het terugkrijgen van mijn Nederlands burgerschap zie ik als mijn geboorterecht.'

- De heer B. uit Zuid-Afrika

4.1 Inleiding

De minister stelt dus dat er buiten de klacht van mevrouw Blok sinds 2010 geen andere klachten ontvangen zijn over onbedoeld verlies van het Nederlanderschap. Om een idee te krijgen van de omvang van het probleem heeft de Nationale ombudsman de start van het onderzoek naar de klacht van mevrouw Blok op de website bekend gemaakt en gevraagd om te reageren indien men een soortgelijke ervaring had opgedaan met het verlies van het Nederlanderschap. In korte tijd kwamen daar bijna 500 reacties op van (oud-)Nederlanders in het buitenland.¹⁷ Bijna alle mensen die gereageerd hebben, zijn net zoals mevrouw Blok ongewild hun Nederlanderschap kwijtgeraakt en voor veel mensen geldt dat dit onbewust is gebeurd. Sommigen komen er pas na jaren achter op het moment dat ze hun Nederlandse paspoort willen vernieuwen, anderen als ze aan de Nederlandse grens staan. Ook reageerden belangengroepen, advocatenkantoren en deskundigen op dit gebied.

De Nationale ombudsman heeft getracht de reacties te categoriseren. Zo is een onderscheid gemaakt tussen mensen die hun Nederlandse nationaliteit zijn verloren door het aannemen van een andere nationaliteit en mensen die het Nederlanderschap zijn verloren door tijdsverloop. Daarnaast zijn er ook reacties van mensen die, los van de verliesgrond, ingaan op bepaalde aspecten van de problematiek, zoals gebrekkige informatieverstrekking. Uit de verhalen komt goed naar voren welke nare gevolgen het verlies van het Nederlanderschap kan hebben.

4.2 Verlies door aannemen andere nationaliteit

4.2.1 Onbewust verlies

Allereerst is er de groep mensen die, wonend in het buitenland, de nationaliteit van hun woonland heeft aangenomen en zich niet bewust was van de consequenties. Dit zijn mensen zoals mevrouw Blok. Wat zij omschrijven is dat het een soort geleidelijk proces is. Je voelt je Nederlander in hart en nieren, maar na verloop van tijd stuit je op praktische problemen waardoor het aantrekkelijk of zelfs noodzakelijk wordt om ook de nationaliteit van het woonland aan te nemen. Het woonland ziet het dan niet als taak om je te informeren dat dit tot gevolg kan hebben dat je de Nederlandse nationaliteit verliest, tenzij als voorwaarde voor naturalisatie wordt gesteld dat de oorspronkelijke nationaliteit moet worden opgegeven. Uit de ontvangen reacties is gebleken dat het voor veel mensen ondenkbaar was dat de Nederlandse nationaliteit op deze manier verloren kan gaan.

'Zo dacht ik bijvoorbeeld: je bent en blijft Nederlander tenzij je het zelf op wilt geven en dat schriftelijk kenbaar maakt. Niet gebaseerd op enige info, maar echt een beeld wat ik automatisch heb gevormd omdat Nederland in mijn ogen een land is dat goed voor zijn burgers zorgt.'

- Mevrouw J. uit Australië

¹⁷ De Nationale ombudsman heeft deze reacties niet allemaal kunnen controleren. Gezien het aantal en de gelijkheid van de reacties acht de ombudsman dit voldoende om een goed beeld te krijgen van de ervaringen van burgers.

Dat veel Nederlanders er zo over denken kan komen doordat het in veel andere landen wél mogelijk is om een dubbele nationaliteit te hebben, en ook door nieuwsberichten uit Nederland over dubbele nationaliteit, die verkeerd worden geïnterpreteerd. Dat geldt ook voor deze vrouw, die het zichzelf kwalijk neemt dat zij de berichtgevingen zo verkeerd heeft kunnen interpreteren.

'Ik heb me laten misleiden door de vele nieuwsberichten begin 2012 dat het kabinet af wilde van de dubbele nationaliteit. Dat bevestigde mijn geloof dat je tot dan toe zonder problemen twee nationaliteiten kon bezitten. Die berichtgeving heeft mij zelfs aangespoord om op te schieten met het aanvragen van mijn Australische nationaliteit. Ik wilde ervoor zorgen dat ik twee nationaliteiten had voordat het wetsvoorstel werd goedgekeurd en het dan niet meer mogelijk was.'

- Mevrouw A. uit Australië

Daarnaast leven veel mensen blijkbaar in de veronderstelling dat het niet mogelijk is dat je de Nederlandse nationaliteit verliest, zonder dat je daarvoor een bewuste handeling hebt verricht of zonder dat je daarover vooraf bent geïnformeerd door de Nederlandse overheid. Het nieuws dat de Nederlandse nationaliteit verloren is gegaan, komt dan ook als een donderslag bij heldere hemel.

'Tot mijn grote verbazing en verschrikking ben ik er achter gekomen dat ik mijn Nederlandse nationaliteit heb verloren, toen ik mijn verlopen paspoort weer opnieuw aanvraag in december hier in Nieuw Zeeland. Als ik dat geweten had, had ik nooit de Nieuw-Zeelandse nationaliteit aangevraagd en hier \$ 500 voor betaald. Ik heb ook nooit een verklaring getekend dat ik afstand doe van mijn Nederlandschap. Ik dacht dat ik hiervan wel op de hoogte gesteld zou worden. Ik heb in november al mijn vliegticket geboekt naar Nederland omdat ik weer voorgoed naar Nederland terug wil.

Ik ben erg verdrietig dat mijn eigen land mij niet accepteert en dat ik nu als een vreemdeling mijn eigen land binnen moet gaan en een verblijfsvergunning moet aanvragen.'

- Mevrouw M. uit Nieuw-Zeeland

Onder de reacties zijn ook veel verhalen van mensen die de Nederlandse nationaliteit onbewust als minderjarige zijn verloren, omdat hun ouders een andere nationaliteit aannamen of omdat er wijzigingen waren in de familierechterlijke betrekkingen, zoals door adoptie of erkenning. Voor deze mensen voelt dat vooral onrechtvaardig omdat zij van mening zijn dat zij daar als minderjarigen geen invloed op en geen zeggenschap in hebben gehad. Het verlies is niet meer terug te draaien.

'Het blijft pijnlijk dat ik zonder keus als kind mijn Nederlandse nationaliteit verloor en dat er geen weg terug schijnt te zijn, terwijl mijn broer wel de Nederlandse nationaliteit heeft en ook zijn drie kinderen. Mijn broer was vorig jaar voor het eerst in Nederland. Nederland en de Nederlandse taal zijn hem vreemd, mij niet....'

- De heer K. uit Australië

4.2.2 Bewust verlies

Naast de groep mensen die niet bewust het Nederlandschap is kwijtgeraakt, is er een grote groep die wist dat het Nederlandschap verloren zou gaan door het aannemen van een andere nationaliteit. Deze mensen namen de andere nationaliteit desalniettemin aan, omdat ze praktisch geen andere keus hadden. Zo is het in sommige landen bijvoorbeeld niet mogelijk om een baan te krijgen of een

huis te kopen als je de nationaliteit van dat land niet hebt. Anderen ondervinden erfrechtelijke problemen en problemen in verband met mogelijk overlijden terwijl er minderjarige kinderen in het spel zijn, of konden geen kinderen adopteren. Velen van hen vallen over de aanneming door de Nederlandse overheid dat het een vrijwillige keuze is geweest om een andere nationaliteit aan te nemen. De man uit het volgende voorbeeld laat zien waar je tegenaan loopt als je in Amerika woont terwijl je niet over de Amerikaanse nationaliteit beschikt.

'Buitenlanders die in Amerika wonen en gehuwd zijn genieten niet de bescherming die normaal bestaat bij een huwelijk. Zo moet je bijvoorbeeld bij overlijden van je echtgenoot meer erfbelasting betalen. Een aanslag van \$50.000 is niet uitzonderlijk als je samen een huis bezit. Dus naast je echtgenoot verlies je ook nog eens je huis. Alleen al om die reden is het belangrijk om ook de Amerikaanse nationaliteit te hebben.'

Familie T. uit de Verenigde Staten

4.3 Verlies door tienjaarstermijn

De Nationale ombudsman is ook benaderd door mensen die de Nederlandse nationaliteit zijn verloren vanwege de tienjaarstermijn. Deze mensen mochten in eerste instantie over een dubbele nationaliteit beschikken, maar zij verloren de Nederlandse nationaliteit vanwege tien jaar verblijf buiten Nederland en de Europese Unie. In dat geval verliest je namelijk van rechtswege de Nederlandse nationaliteit als je ook nog een andere nationaliteit hebt, tenzij je het Nederlandse paspoort binnen die tien jaar vernieuwt of een verklaring omtrent het Nederlanderschap verkrijgt. Uit de ontvangen reacties is gebleken dat deze mensen het allermeest worden verrast door het verlies van de Nederlandse nationaliteit. Zij verliezen de Nederlandse nationaliteit zonder dat zij enige actie hebben ondernomen. Vaak worden deze mensen op het moment dat zij hun Nederlandse paspoort willen vernieuwen overvallen door de mededeling dat zij geen paspoort kunnen verkrijgen omdat zij geen Nederlander meer zijn, sommigen al jaren niet meer. De Nationale ombudsman heeft hier tijdens het onderzoek veel reacties over ontvangen, waarvan er een paar hier genoemd zullen worden. Ten eerste deze vrouw uit Canada voor wie het ondenkbaar was dat ze als geboren Nederlandse de Nederlandse nationaliteit kon verliezen zonder daar iets voor te doen.

'Toen ik onlangs een Nederlands paspoort in Toronto wilde aanvragen in verband met het bezoek van het koningspaar, kwam ik er tot mijn ontsteltenis achter dat ik mijn Nederlanderschap kwijt was omdat ik langer dan 10 jaar in Canada woon. In Toronto hebben we een hechte Nederlandse emigratiekring, maar toch was het niet tot mij doorgedrongen dat het mogelijk was om als geboren en getogen Nederlandse je nationaliteit kwijt te raken. Ik voel me als te vondeling gelegd door de Nederlandse staat.'

- Mevrouw L. uit Canada

Ook deze volgende vrouw werd toen ze haar paspoort wilde vernieuwen overvallen door het nieuws dat ze geen Nederlandse meer was vanwege tijdsverloop.

'Om aan te tonen dat ik nog interesse had in het Nederlanderschap, heb ik in april 2004 een identiteitskaart aangevraagd. Het was voor mij niet nodig om in 2009 een nieuwe identiteitskaart aan te vragen en ik heb genoteerd dat ik in 2014 een nieuwe kaart moest aanvragen. Afgelopen herfst 2014 was ik op de ambassade en mij werd mijn identiteitskaart afgenomen. Mijn kinderen zijn Nederlands, mijn ouders en familie wonen in Nederland, ik ben daar opgegroeid. Ik ben mijn nationaliteit kwijt, wat een rotgevoel.'

- Mevrouw B. uit Zwitserland

Een ander aspect met betrekking tot verlies vanwege tijdsverloop dat uit de reacties naar voren is gekomen, is dat Nederlanders in het buitenland regelmatig geconfronteerd worden met moeilijkheden bij het stuiten van de tienjaarstermijn. Ze moeten allerlei documenten overleggen die soms ook nog gelegaliseerd en geverifieerd moeten worden. Hierdoor kan het lastig zijn om op tijd het paspoort te vernieuwen of een verklaring omtrent het Nederlanderschap te verkrijgen.

4.4 Aspecten

4.4.1 Gebrekkige informatie en gewekt vertrouwen

Diverse mensen hebben de ombudsman geschreven met de klacht dat zij niet juist of onvolledig zijn geïnformeerd door de overheid op het moment dat zij vragen stelden over hun nationaliteit. Deze mensen meenden het Nederlanderschap te hebben behouden of te kunnen herkrijgen, maar dat bleek achteraf toch niet zo te zijn.

Hieronder volgt een voorbeeld van dat laatste van een vrouw en haar dochter die hun hele hebben en houden in Australië verkopen en naar Nederland vertrekken met het idee om hier voorgoed te gaan wonen.

'Over the next two years, I researched whether we could make this move, with much correspondence with the Dutch embassy and consulate in Brisbane and in Canberra. Finally we were told that yes we could definitively move back, we would be accepted... The words they used were: 'yes, you should take the bull by the horns and move!' We then sold everything we owned, our house, our car and our other belongings. In November 2013 we boarded our flight, excited beyond belief to be making this move to the country of my birth. You can, I am sure, imagine the disappointment we felt when we were told when we reported to the Town Hall that no, indeed we could not stay permanently. We had 90 days to leave the country! We were devastated and homeless, literally homeless with nowhere to go once we left Amsterdam.'

- Familie M. uit Australië

Het volgende verhaal is een voorbeeld waarin mensen na jaren ineens geen Nederlander meer bleken te zijn en in de problemen kwamen met de Nederlandse overheid.

'Ik was in Nederland op vakantie en wilde mijn paspoort verlengen, maar dat werd een gigantisch drama want er moest een onderzoek gedaan worden naar mij en mijn moeder. Het duurde een maand, maar ik kreeg uiteindelijk mijn paspoort. Dus ik dacht niets aan de hand en keerde terug naar huis. Totdat een aantal maanden later mijn moeder een brief kreeg waarin stond dat zij geen Nederlander was en dat ze het land uitgezet zou worden omdat ze al 35 jaar illegaal in Nederland zou zijn en dat de Nederlandse ambassade contact met mij zou opnemen omdat ik in het bezit van illegale papieren zou zijn (mijn paspoort). Mijn moeder heeft hemel en aarde moeten bewegen, maar uiteindelijk wel gelijk gekregen.

Ik hoorde daarentegen niets, dus heb ik zelf na twee maanden contact opgenomen met de ambassade. De ambassade was blij dat ik belde, ik stond namelijk op een zwarte lijst. Ik diende binnen een week mijn paspoort in te leveren anders werd er contact opgenomen met de politie om mij op te sporen.'

- Mevrouw B. uit Australië

Tot de Nationale ombudsman hebben zich ook mensen gewend die schreven dat zij door het Nederlandse consulaat of de ambassade onjuist zijn geïnformeerd dat ze een andere nationaliteit konden aannemen zonder de Nederlandse te verliezen. Anderen beschreven hoe de Nederlandse ambassade soms jarenlang het Nederlandse paspoort vernieuwde, waarna ineens bleek dat de betreffende persoon al jaren geen Nederlander mee was. Het volgende voorbeeld is een combinatie van deze twee aspecten.

'Daar dit beter was voor mijn werksituatie, heb ik in 1995 tevens de Nieuw-Zeelandse nationaliteit verkregen. Dit is gebeurd na specifiek advies van het Nederlandse consulaat in Wellington, waar aan mij officieel is bevestigd dat ik de Nieuw-Zeelandse nationaliteit kon aannemen zonder mijn Nederlanderschap te verliezen. Ik heb altijd mijn Nederlandse paspoort op tijd vernieuwd. Mijn laatste Nederlandse paspoort is ingenomen toen ik het in 2014 probeerde te verlengen op het Consulaat-Generaal en ik krijg het niet meer terug. Er werd gesteld dat ik sinds 1995 geen Nederlander meer ben.'

- De heer B. uit Nieuw- Zeeland

Ook reageerden mensen die zelf werkzaam zijn of zijn geweest op Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland en die onbewust hun Nederlandse nationaliteit zijn verloren. Zij schreven ook dat mensen in het algemeen niet over de mogelijkheden om de Nederlandse nationaliteit te verliezen werden geïnformeerd, tenzij zij daar zelf specifiek om vroegen.

Uit nagenoeg alle reacties die de Nationale ombudsman heeft ontvangen is gebleken dat mensen van mening zijn dat ze niet of onvoldoende door de Nederlandse overheid geïnformeerd zijn over de bestaande of veranderende wetgeving. Het gaat dan voornamelijk om de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland, maar ook over de gemeente in Nederland bij vertrek naar het buitenland. Een veelgehoorde opmerking is dat Nederlanders in het buitenland wel bereikt worden door de Nederlandse vertegenwoordiging voor bijvoorbeeld de gezamenlijke viering van Koningsdag, maar niet voor informatie over verlies en verkrijging van de Nederlandse nationaliteit en wetswijzigingen daaromtrent.

4.4.2 Praktische problemen

Paspoort vernieuwen

Onder de ontvangen reacties bevinden zich verhalen van mensen die de afgelopen jaren wel steeds het paspoort tijdig hebben vernieuwd, maar aangeven het heel zwaar en duur te vinden om dit vol te houden. Het aantal posten neemt af, de kosten en de reistijd nemen daardoor toe. De afgelopen jaren zijn er steeds minder Nederlandse consulaten met een bevoegdheid paspoorten uit te geven, waardoor Nederlanders gedwongen worden om ver te reizen om hun paspoort te vernieuwen. Dit gaat gepaard met zeer hoge kosten, in sommige gevallen loopt dit op tot €4000 per persoon aan reis- en verblijfskosten. Sommige mensen zijn ook slecht in staat om ver te reizen, bijvoorbeeld in verband met hun leeftijd of een handicap.¹⁸

Zo werd het ook een te grote opgave voor deze vrouw om haar Nederlanderschap te behouden.

'Ik woon sinds 1968 in de USA en ik heb er altijd voor gezorgd dat mijn paspoort in orde was. Toen mijn man overleed, had ik niemand meer die mij naar de ambassade kon rijden. Ik heb nog gebeld naar Washington, maar ik moest persoonlijk komen. Ik heb dystonie, scoliose en COPD, loop met een wandelstok en kan die afstand niet zelf ondernemen. Het is voor gehandicapte mensen vreselijk moeilijk en ik ben ook teleurgesteld over de manier waarop ik ben behandeld. Dus ik ben sinds 26 januari 2015 Amerikaanse geworden. Dit is mijn verhaaltje over hoe iemand niet langer Nederlandse kon blijven.'

- Mevrouw B. uit de Verenigde Staten

Een man uit de Verenigde Staten schrijft de Nationale ombudsman dat het lastig is vanwege zijn leeftijd om steeds naar een Nederlandse vertegenwoordiging te reizen om zijn paspoort te vernieuwen.

'Het is goed dat eindelijk het paspoort nu tien jaar geldig is, maar voor ons oudere Nederlanders wordt het steeds moeilijker om ons Nederlanderschap te behouden.'

- De heer V. uit de Verenigde Staten

Ook voor deze mensen uit Australië was het nagenoeg onmogelijk om hun Nederlandse paspoort te blijven behouden met het sluiten van de posten.

'De belangrijkste reden om van nationaliteit te veranderen was de beslissing dat we onze paspoorten niet meer konden verlengen in Cairns of Brisbane. Het verlengen van de paspoorten kon alleen nog maar in Sydney. Is dit niet een indirecte forcering van de Nederlandse regering om die lastige buiten het land wonende Nederlanders kwijt te raken? Wij moesten 3000 kilometer reizen om ons paspoort te verlengen. Na 30 jaar zijn we dan toch Ozzies geworden, maar we wisten niet dat we het Nederlanderschap kwijt zouden raken. Je kunt toch een Nederlander zijn en blijven zonder paspoort?'

- Familie K. uit Australië

¹⁸ Zie ook het rapport van de Nationale ombudsman 'Paspoort buiten bereik', nr. 2010/191.

Geen speciale regeling

Een ander praktisch probleem dat uit de reacties naar voren kwam, is dat er geen oplossingen zijn voor oud-Nederlanders die naar Nederland reizen en die incidenteel langer in Nederland willen blijven. Zij hebben soms een visum nodig en worden vaak behandeld net zoals overige vreemdelingen, alsof zij nooit Nederlander zijn geweest. Dat wordt door de meesten als pijnlijk ervaren. Dit volgt uit de volgende twee voorbeelden.

'I have been very upset with losing my Dutch citizenship and after having an incident two years ago when I visited the Netherlands. I had a terrible accident and broke my leg, could not move or travel back to the USA. Upon arrival at Schiphol I was treated at the customs with little respect, I felt like a criminal, they interviewed me for 1.5 hours.'

- Mevrouw B. uit de Verenigde Staten

'De eerste keer dat het voor mij mogelijk werd om in 1977 mijn familie in Nederland te bezoeken werd mij pas duidelijk wat de implicaties waren van het opgeven van mijn Nederlandse nationaliteit. Sindsdien heb ik tientallen keren visa aan moeten vragen. Ik heb niet het voornemen om terug te emigreren naar Nederland, maar als ik de onkosten voor visa zou kunnen besparen zou ik mijn dochter en kleinkinderen veel vaker kunnen bezoeken.'

- De heer R. uit Zuid-Afrika

4.4.3 Wetgeving

De Nationale ombudsman heeft ook reacties ontvangen waaruit blijkt hoe ingewikkeld de wetgeving op dit gebied is. Er is sprake van veranderende, complexe nationale wetgeving, waarbij soms ook nog internationale verdragen van toepassing zijn. Zo heeft de Nationale ombudsman voorbeelden van zaken ontvangen waarbij wetgeving uit 1892, 1985 en 2003 van toepassing was. Er moet dan worden teruggekeken naar de situatie van de grootouders en van daaruit naar het wel of niet van rechtswege verkrijgen van het Nederlanderschap door de kleinkinderen onder de huidige wetgeving, waarbij ook nog rekening gehouden moet worden met internationaal recht. Er zijn zaken bij die voor specialisten al moeilijk te doorgronden zijn, laat staan voor leken. Hieronder volgt een voorbeeld daarvan.

'Zolang ik mij kan herinneren ben ik al bezig om het Nederlanderschap te verkrijgen. In 2013 kreeg een brief dat ik Nederlander kon worden via optie vanwege een Nederlandse moeder en een niet-Nederlandse vader. Na al die jaren was dit het beste nieuws. Tijdens mijn optieverzoek kwam echter aan het licht dat mijn grootvader automatisch Nederlander was geworden in 1976 en daarmee ook mijn vader. Mijn optieverzoek werd daarom niet aanvaard. Ik was blijkbaar al Nederlandse sinds mijn geboorte, maar omdat ik ook nog een andere nationaliteit had, ben ik het Nederlanderschap door de 10-jaarstermijn van rechtswege verloren. Ik vloog naar Nederland om dit aan te vechten, maar zonder succes.'

'Het was ironisch, omdat mijn vader (en ook mijn moeder) Nederlander was en niet een niet-Nederlander, kreeg ik niet mijn Nederlanderschap.'

- Mevrouw C. uit Zuid-Afrika

Door de jaren heen is de wetgeving een aantal keer veranderd. In verband daarmee is het een paar keer in ruimere mate mogelijk geweest om de Nederlandse nationaliteit te (her)krijgen door het

afleggen van een optieverklaring gedurende een bepaalde periode, zoals voor de zogenaamde latente Nederlanders in 1985 tot 1988¹⁹ en tijdens de speciale overgangsregeling van 2003 tot 2013. Uit de reacties die de Nationale ombudsman ontvangen heeft is echter gebleken dat veel mensen hier niet van op de hoogte waren waardoor de kans om het Nederlanderschap te (her)krijgen aan hen voorbij is gegaan. De overgangsregelingen maken de wetgeving intussen alleen maar complexer.

'Ik ben in 1952 in Kaapstad geboren uit Nederlandse ouders. Er werd mij verteld dat mijn jongens die voor mijn 31^e verjaardag zijn geboren wel de Nederlandse nationaliteit konden krijgen. Dat hebben ze ook gedaan en allebei kregen ze een Nederlands paspoort. Tegen mij werd gezegd dat ik in het verkeerde jaar was geboren, dus ik kreeg het Nederlanderschap niet.'

- De heer D. uit Zuid-Afrika

4.4.4 Ongelijke behandeling

'Ik begrijp deze regels niet, vooral niet omdat de regels moeilijk te volgen zijn en onbegrijpelijke uitzonderingen kennen. Zo zijn er blijkbaar uitzonderingen voor kinderen en als je een huwelijk met een buitenlandse partner sluit. Mijns inziens creëert de regel hierdoor rechtsongelijkheid tussen Nederlanders onderling en tussen Nederlanders en andere EU-burgers. Ik voel me daardoor gediscrimineerd. Waarom ik niet en mijn kinderen en mijn Duitse collega wel?'

- De heer L. uit Nieuw-Zeeland

Veel mensen die de Nationale ombudsman hebben benaderd, schrijven dat zij van mening zijn dat de bestaande wetgeving ongelijke behandeling in de hand werkt. Waar de ouders hun Nederlanderschap verliezen, behouden kinderen en kleinkinderen vaak wel de Nederlandse nationaliteit, terwijl zij nauwelijks binding met Nederland hebben. Hier was ook sprake van bij mevrouw Blok en haar gezin en het is ook van toepassing in het volgende voorbeeld.

'Ik ben geboren en getogen in Nederland maar ik heb de Nederlandse nationaliteit verloren toen ik de Australische nationaliteit vanwege mijn werk heb aangenomen. Ik voel me nog steeds een Nederlander. Mijn vrouw, mijn kinderen en zelfs mijn kleinkinderen die nooit in Nederland zijn geweest en geen woord Nederlands spreken zijn wel Nederlanders.'

- De heer L. uit Australië

¹⁹ Vanaf de inwerkingtreding van de Rijkswet op het Nederlanderschap (RWN 1985) op 1 januari 1985 is het voor een Nederlandse vrouw mogelijk om haar Nederlandse nationaliteit door te geven aan haar kinderen. Kinderen geboren op of na 1 januari 1985 verkregen dus bij geboorte de nationaliteit van zowel de vader als van de moeder. Voor kinderen geboren voor 1 januari 1985 gold deze regeling niet. De nieuwe regeling ging in vanaf het moment van de inwerkingtreding van de Rijkswet. Voor de kinderen, geboren vóór 1 januari 1985 uit een Nederlandse moeder en een buitenlandse vader, werd een overgangsregeling getroffen die is vastgelegd in artikel 27 lid 2 RWN 1985. Indien men de leeftijd van 21 jaar nog niet had bereikt, en niet gehuwd was of gehuwd was geweest, dan was het mogelijk om binnen drie jaar na de inwerkingtreding van de Rijkswet het Nederlanderschap te verkrijgen door middel van het afleggen van een optieverklaring. De optieverklaring kon worden uitgebracht vanaf 1 januari 1985 tot en met 31 december 1987.

Maar ook is er kritiek dat gestreefd wordt naar enkelvoudige nationaliteit terwijl veel andere mensen in Nederland wel een dubbele nationaliteit mogen hebben. Volgens het CBS zijn er in Nederland 1,3 miljoen Nederlanders met een dubbele nationaliteit.²⁰

'Ik kan niet begrijpen dat veel genaturaliseerde Nederlanders in Nederland wel een dubbele nationaliteit mogen hebben en Nederlanders in het buitenland niet.'

- Mevrouw B. uit Canada

Daarnaast worden oud-Nederlanders ook uitgesloten van bepaalde uitkeringen die gekoppeld zijn aan de Nederlandse nationaliteit, zoals uitkeringen voor vervolgings- of oorlogsslachtoffers, zo bleek uit de ontvangen reacties.

'Maak je aanspraak als oorlogsgetroffene, dan moet je de Nederlandse nationaliteit hebben, dus geen hulp mogelijk. Het is gewoon belachelijk, zelfs als je uitlegt aan de SVB dat je geen keuze had.'

- De heer M. uit Indonesië

De Nationale ombudsman heeft ook reacties van mensen ontvangen die van mening zijn dat met de huidige wetgeving rechtsongelijkheid gecreëerd wordt tussen de verschillende EU-nationaliteiten omdat het merendeel van de EU-lidstaten geen nationaliteitsrechtelijke consequenties verbindt aan het aannemen van een andere nationaliteit. Andere Unieburgers zouden daardoor een sterkere positie hebben dan (oud-)Nederlanders.

'Ik voel me vrij gediscrimineerd als Nederlander, want dat ben ik tenslotte, daar de meeste Europese landen 'dual citizenship' toestaan en deze mensen wel in Nederland kunnen gaan wonen, terwijl ik als niet-Nederlander word behandeld. Het blijft raar.'

- Mevrouw H. uit Nederland

4.4.5 Terug naar Nederland

Op het moment dat mensen tot de conclusie komen dat zij hun Nederlandse nationaliteit zijn verloren, is de eerste reactie vaak om daar tegen te procederen, vooral met het oog op mogelijke (tijdelijke) terugkeer naar Nederland. Uit de ontvangen reacties blijkt echter dat procederen doorgaans zinloos is.

'Hetzelfde jaar en sindsdien permanent stappen ondernomen om weer Nederlands staatsburger te worden, zonder succes. Ik heb alle staatsburgerexamens in Nederland afgelegd, maar het is afgewezen en tot nu toe: einde van het verhaal, van 1992-2015: 23 jaren.

Wie zee houdt wint de reis.'

- De heer B. uit Zwitserland

²⁰ zie CBS

Procederen tegen het verlies van rechtswege is in theorie mogelijk, maar uit de praktijk blijkt dat het meestal kansloos is.²¹ Daarnaast zou de Nederlandse overheid ook een ontmoedigingsbeleid voeren als gaat om procederen, volgens de ontvangen reacties.

'Een bijkomende narigheid is dat ze bij de Nederlandse ambassade erg onvriendelijk zijn en echt alles lijken te doen om je te ontmoedigen. Zo heb ik expliciet te horen gekregen dat ik er vooral niet aan moest denken om advocaten in te schakelen omdat men er vaak veel geld aan kwijt is en het toch niet lukt.'

- De heer S. uit Israël

Mensen die hun Nederlandse nationaliteit willen herkrijgen schrijven dat zij van de Nederlandse overheid hebben vernomen dat herkrijging mogelijk is. Dat is inderdaad mogelijk, maar in de praktijk blijkt dit toch behoorlijk lastig te zijn. Om als oud-Nederlander de Nederlandse nationaliteit te herkrijgen moet je in beginsel eerst een jaar in Nederland wonen met een verblijfsvergunning van niet-tijdelijke aard. (Tijdelijk) weer in Nederland gaan wonen is vaak niet praktisch, voor veel mensen zelfs onmogelijk. Het is een dure onderneming, terwijl mensen ook hun baan, huis en het onderwijs van de kinderen moeten opgeven in het land van de andere nationaliteit. Hoe lastig dit kan zijn blijkt uit het volgende voorbeeld.

'Als gevolg hiervan hebben wij als gezin de drastische maatregel moeten nemen mijn goedlopende praktijk als lactatiedeskundige in de Verenigde Staten te sluiten en mij met mijn kinderen terug te laten verhuizen naar Nederland. Op grond van het Nederlands-Amerikaans Vriendschapsverdrag heb ik een verblijfsvergunning kunnen aanvragen en ben ik (opnieuw) een praktijk aan het opbouwen. Mijn man woont nog in de Verenigde Staten, omdat hij nog geen werk in Nederland heeft kunnen vinden.'

- Mevrouw G. uit Nederland

Een verblijfsvergunning van niet-tijdelijke aard die het meest voor de hand ligt voor oud-Nederlanders is de verblijfsvergunning voor wedertoelating. Daar kom je in ieder geval voor in aanmerking als je in Nederland geboren en getogen bent. Als je dat niet bent en ook geen andere aantoonbare bijzondere banden met Nederland hebt, zijn de gewone immigratieregels van toepassing en wordt men net zoals overige vreemdelingen behandeld. Hieronder volgt een voorbeeld van mensen die bezig zijn met het proces van wedertoelating bij de IND.

²¹ Indien een paspoort geweigerd wordt, kan daartegen bewaar worden gemaakt en vervolgens in beroep en hoger beroep worden gegaan. Als men geen Nederlander is heeft men geen recht op een paspoort, dus in die zin is procederen kansloos. Ook is er de mogelijkheid een verzoek in te dienen bij de rechtbank tot vaststelling Nederlanderschap op grond van artikel 17 RWN. De kans op succes in deze procedure is eveneens klein. Ambtelijke fouten kunnen niet langs deze weg worden hersteld, zo blijkt uit de jurisprudentie.

'We zijn met een vestigingsproces bezig bij de IND op basis van wedertoelating tegen betaling van €972 per persoon. Of we nu 'dual citizenship' krijgen is nog onduidelijk. Een interessant gegeven hierbij is om verder te kijken naar de leges die betaald moeten worden om in Nederland te verblijven. Die variëren van €53 tot €972. Dat is toch wel een extreem verschil. Als geboren en getogen Nederlander voel je je toch wel een beetje genomen als je hier weer wilt komen wonen, al je spaargeld uitgeeft en keurig belasting betaalt.'

-De heer W. uit Nederland

De Nationale ombudsman heeft ook verhalen gelezen van mensen die na hun pensioen weer terug willen keren naar hun geboorteland, maar zich afvragen of dat nog wel mogelijk is, omdat zij niet meer over de Nederlandse nationaliteit beschikken. Dat blijkt ook uit de volgende reactie.

'Ik lig er soms wakker van, omdat ik hoopte dat ik weer in Nederland zou gaan wonen na mijn pensioen. Dat was mijn droom.'

- Mevrouw D. uit de Verenigde Staten

Tijdelijke terugkeer, bijvoorbeeld vanwege familieomstandigheden, blijkt vaak niet mogelijk te zijn, in ieder geval niet op eenvoudige wijze. Het volgende verhaal is daar een voorbeeld van.

'Voor mij was het ergste hiervan dat ik als enig kind niet meer het recht had om terug te gaan naar Nederland met mijn familie om daar weer te wonen en vooral om voor mijn ouders te zorgen. Mijn ouders hadden zoveel voor mij gedaan in hun leven en nu kwamen de Nederlandse autoriteiten tussen ons in. Dat had ik nooit verwacht van een land als Nederland met een over het algemeen groot sociaal hart.'

- De heer P. uit Australië

Ten slotte zijn er ook mensen die de Nationale ombudsman hebben geschreven voor wie het geen verrassing was dat het lastig is om weer in Nederland te komen wonen maar die zich wel afvragen waarom de overheid het zo ingewikkeld maakt.

'Uiteindelijk zijn we in Australië gebleven, maar ik sluit niet uit dat we in de toekomst naar Nederland terugkeren. Onze ouders zijn op leeftijd en zouden hulp nodig kunnen hebben. Ik zie niet wat voor schade de Nederlandse staat ervan zou ondervinden als ik twee nationaliteiten zou hebben en terug zou keren naar Nederland om voor mijn ouders te zorgen. Ik denk bovendien dat de Nederlandse immigratiedienst genoeg te doen heeft zonder het hoeven verwerken van een aanvraag van mij.'

- Mevrouw L. uit Australië

4.5 Zienswijze ombudsman

Uit de 500 reacties die de Nationale ombudsman heeft ontvangen is gebleken dat het verlies van de Nederlandse nationaliteit veel mensen raakt, zowel emotioneel als praktisch. De impact is groot en de gevolgen zijn verstrekkend. Als je geen Nederlander meer bent ben je ook de rechten kwijt die aan het Nederlanderschap waren verbonden, zoals de mogelijkheid van vestiging, vrije in- en uitreis, recht op bepaalde uitkeringen die aan de Nederlandse nationaliteit gekoppeld zijn en het Unieburgerschap. De Nationale ombudsman heeft reacties van mensen ontvangen die schrijven dat zij na hun pensioen terug zouden willen keren naar Nederland, maar dat dat nu lastig is omdat zij de Nederlandse nationaliteit zijn verloren. Anderen zouden tijdelijk voor een familielid willen zorgen in Nederland als dat nodig is en zijn bang dat ze niet op tijd in Nederland kunnen zijn vanwege een visumplicht.

De meeste mensen die de Nationale ombudsman hebben geschreven, verliezen het Nederlanderschap tegen hun wil. Zij beschrijven in hun reacties aan de Nationale ombudsman hoe moeilijk het soms is om in een ander land een bestaan op te bouwen zonder dezelfde rechten te hebben. Daarom zien zij zich genoodzaakt om de nationaliteit van hun woonland aan te nemen, met verlies van het Nederlanderschap tot gevolg. Daarnaast is het in sommige gevallen moeilijk om het Nederlanderschap te behouden door het sluiten van steeds meer ambassades en consulaten in het buitenland. Van een vrijwillige keuze om een andere nationaliteit aan te nemen is vaak geen sprake en er is ook nog een sterke band met Nederland. Het verlies van het Nederlanderschap voelt voor velen als verlies van hun identiteit.

Uit de reacties die de Nationale ombudsman heeft ontvangen, blijkt dat veel (oud-)Nederlanders onvoldoende op de hoogte zijn van de regels uit de nationaliteitwetgeving. Mevrouw Blok staat dus zeker niet alleen in haar probleem dat zij niet op de hoogte was van de geldende wetgeving. Een deel van de mensen meent dat het Nederlanderschap een geboorterecht is dat nooit verloren gaat. Anderen gaan ervan uit dat een dubbele nationaliteit geoorloofd is, omdat zij dat ook vaker om zich heen zien, zowel in Nederland als daarbuiten. Voor deze groep is er geen aanleiding om zelf op zoek te gaan naar informatie. Een ander deel gaat wel op zoek naar informatie maar ontvangt onjuiste of onvolledige informatie en raakt vervolgens het Nederlanderschap kwijt.

Bij de categorie mensen voor wie het wel is geoorloofd om een tweede nationaliteit te hebben, geldt dat de Nederlandse nationaliteit na tien jaar verblijf buiten Nederland en de Europese Unie vervalt, tenzij deze termijn gestuit wordt door het verkrijgen van een paspoort of een verklaring omtrent Nederlanderschap. Voor velen is deze regel onbekend waardoor het Nederlanderschap ongemerkt verloren gaat. Mensen komen daar soms pas na jaren achter. Voor mensen die wel bekend zijn met de stuitingstermijn geldt, dat alertheid steeds geboden is. Vergeten zij op tijd de termijn te stuiten of zijn er praktische problemen, dan zijn ze alsnog hun Nederlanderschap kwijt. De mensen die onder deze categorie vallen worden het meest verrast door het verlies van het Nederlanderschap, blijkt uit de reacties. Deze mensen worden door de Nederlandse overheid in eerste instantie in de gelegenheid gesteld om over twee nationaliteiten te beschikken en plots worden ze overvallen door het nieuws dat ze de Nederlandse nationaliteit door tijdsverloop verloren zijn, zonder dat ze daar ooit over zijn geïnformeerd. De verontwaardiging is dan ook groot.

De overheid had zelf intussen grote moeite om van sommige mensen het Nederlanderschap vast te stellen, waardoor aan hen soms jarenlang onterecht een Nederlands paspoort is afgegeven, of dat juist ten onrechte niet is gebeurd. De complexiteit van de wetgeving speelt hier ook de overheid parten. Het verlies van het Nederlanderschap is definitief en niet meer terug te draaien. Procederen

heeft vaak geen zin en het herkrijgen van het Nederlanderschap is een lange en kostbare weg, die voor velen praktisch niet uitvoerbaar is, omdat ze dan weer (tijdelijk) in Nederland moeten wonen.

Door het vrijwillig aannemen van een andere nationaliteit en door tijdsverloop verliest men dus het Nederlanderschap van rechtswege. Gezien de vergaande gevolgen en de impact die het verlies heeft, is de Nationale ombudsman van oordeel dat op zijn minst van de overheid mag worden verwacht dat zij haar burgers voldoende en duidelijk informeert. Als de informatieverstrekking tekortschiet is het de vraag of burgers voldoende in de gelegenheid worden gesteld om een bewuste en weloverwogen keuze te maken, ofwel voor de nieuwe nationaliteit dan wel voor het behoud van het Nederlanderschap. Het gaat immers om de identiteit van burgers.

5 GESPREKKEN

'De nationaliteitswetgeving is een lappendeken van regelingen met – vaak goedbedoelde – uitzonderingen.'

- Beleidsmedewerkster IND

5.1 Inleiding

Om meer informatie te achterhalen en zijn licht op te steken bij personen die betrokken zijn bij de praktijk van het verkrijgen en verliezen van Nederlanderschap, heeft de Nationale ombudsman gesprekken gevoerd met een aantal spelers in het veld. In de eerste plaats is gesproken met verantwoordelijke en betrokken instanties: het Ministerie van Buitenlandse Zaken, het Ministerie van Veiligheid en Justitie en de Immigratie en Naturalisatiedienst (IND). Daarnaast is gesproken met mevrouw mr. Hermie de Voer van Everaert advocaten, de heren mr. A.T. Eisenmann en R. Banet van Eisenmann & Ravestijn advocaten en met Prof. Hans Ulrich Jessurun d'Oliveira van Prakken – D'Oliveira Human Rights Lawyers. Deze advocatenkantoren zijn zeer actief in nationaliteitszaken. Ten slotte is gesproken met mr. Eelco Keij, mr. Olav Haazen en mr. Jan Joosten van Nederlanderblijven.com, een groep direct en indirect belanghebbenden die informatie verstrekt over verlies van Nederlanderschap en zich hard maakt voor personen die het Nederlanderschap zijn verloren.

Tijdens de gesprekken is een aantal onderwerpen steeds aan de orde gekomen, waarbij opviel dat er een duidelijke lijn zit in de ervaringen, inzichten en voorstellen die onze gesprekspartners met de Nationale ombudsman deelden. De thema's komen grotendeels overeen met de onderwerpen waar (oud-)Nederlanders de Nationale ombudsman over hebben geschreven (Hfst. 4). In deze paragraaf zullen de onderwerpen en voorstellen die zijn besproken stuk voor stuk de revue passeren.

5.2 Ingewikkelde materie

Uit de gevoerde gesprekken kwam steeds naar voren dat het nationaliteitsrecht zoals dat op dit moment in Nederland geldt, uitgesproken ingewikkeld is. Een medewerkster van het Ministerie van Veiligheid en Justitie noemde het een lappendeken van regelingen met - vaak goedbedoelde - uitzonderingen. Zoals al aan de orde kwam in het vorige hoofdstuk is er sprake geweest van diverse wijzigingen in de wetgeving in de afgelopen decennia, terwijl ook verdragen van invloed zijn. Door uitzonderingsbepalingen ontstonden er bijzondere categorieën, zoals latente Nederlanders.

Doordat er geen bericht wordt verzonden op het moment dat mensen hun Nederlanderschap verliezen, wordt dit pas (veel) later geconstateerd, bijvoorbeeld bij de aanvraag van een nieuw paspoort. Vanaf dat punt moet dan worden teruggezocht welke ontwikkelingen er zijn geweest rond het Nederlanderschap van de betrokkene. Niet zelden is dat een heel traject. Het is in sommige gevallen noodzakelijk om oude wetgeving met de destijds geldende nuances en uitzonderingen uit te pluizen om er achter te komen of een betrokkene nu wel of geen Nederlander is. Wie een antwoord wil op de vraag *'Ben ik Nederlander?'* kan in sommige gevallen beter een nieuw Nederlands paspoort aanvragen, dan zelf op zoek gaan naar informatie. De complexiteit maakt het zowel voor burgers als voor de verantwoordelijke autoriteiten niet gemakkelijk. Voor de burger niet om te weten waar hij aan toe is, voor de autoriteiten niet om de burger correct, tijdig en gericht te informeren.

5.3 Informatieverstrekking

Het uitgangspunt van het Ministerie van Buitenlandse Zaken is dat het de plicht is van de burger om de wet te kennen. Hij dient zich dus zelf goed te informeren over de voor hem van belang zijnde wetten en regelingen. Belangrijk is dan natuurlijk dat de informatie die de burger nodig heeft aan hem beschikbaar wordt gesteld. De plicht van de burger om zichzelf te informeren, neemt bovendien niet weg dat de betrokken autoriteiten ook een rol voor zichzelf zien in het actief verstrekken van informatie en het beantwoorden van vragen. Zoals een medewerker van het Ministerie van Buitenlandse Zaken het verwoordde: *'Waar er informatie kan worden verstrekt, dient dat niet te worden nagelaten.'*²² Andere gesprekspartners zien hierin een grote en belangrijke taak voor de overheid, zeker op het moment dat er relevante wetswijzigingen plaatsvinden. De manier waarop de informatieverstrekking de afgelopen decennia is ingevuld en hoe die rol idealiter *had moeten worden ingevuld*, was een steeds terugkerend gespreksonderwerp.

Beantwoording vragen

Er zijn grote veranderingen geweest en nog gaande als het gaat om de manier waarop de beantwoording van vragen van burgers over nationaliteit vorm krijgt. Hierbij is de laatste tien jaar een ontwikkeling van steeds meer centralisering van kennis zichtbaar. Tot 2013 hadden de posten tot taak om antwoord te geven op binnenkomende vragen. Het ministerie kan niet uitsluiten dat er destijds in bepaalde gevallen onjuiste informatie is verstrekt. Het bleek lastig voor de posten om specifieke vragen te beantwoorden, nu de materie zo ingewikkeld is. Volgens advocate De Voer werden er veel fouten gemaakt, vooral bij minderjarigen toen ze nog in de paspoorten van hun ouders stonden. Keij onderschrijft deze observatie en geeft als verklaring dat de complexiteit van de wetgeving gemakkelijk kan leiden tot verschillen in interpretatie en dus fouten. Met de regionalisering van de backoffice taken is de kennis op de posten zelf geleidelijk steeds minder geworden, erkent het ministerie. Vandaar dat ervoor gekozen is het initiatief tot informeren steeds minder daar te leggen.

De taak informatie te verstrekken is overgeheveld naar Regionale Service Organisaties (RSO's). Recentelijk is besloten om te gaan werken met één kenniscentrum voor de hele wereld, een 24 / 7 consulaire Contactcenter gezeteld in het departement in Den Haag. Hier komen vragen met betrekking tot paspoorten en visa terecht en geeft men informatie over de bestaande procedures. Het Contactcenter informeert burgers over gepubliceerde informatie en verwijst waar nodig naar de IND.

De lijn is nu dat op de posten in principe het uitgangspunt wordt gemeld dat Nederland in beginsel geen dubbele nationaliteit toestaat. Voor het overige wordt verwezen naar de website van de Rijksoverheid of eventueel naar de backoffice in Den Haag. Zo probeert het ministerie de kwaliteit van de verstrekte informatie te optimaliseren. Overigens wordt wel erkend dat er mogelijk een probleem blijft bestaan als het gaat om kennis bij (met name kleinere) gemeentes, waar mensen immers ook kunnen aankloppen met nationaliteitsvraagstukken.²³ Gemeenten hebben weliswaar de beschikking over de Rijkswet op het Nederlanderschap-handleiding en kunnen eventueel bij het register in Amsterdam vragen stellen, toch blijft de mogelijkheid bestaan dat burgers hier onjuist of onvolledig geïnformeerd worden. Ook kan een goedbedoelende medewerker op een ambassade of consulaat natuurlijk ook nu nog in weerwil van de instructie handelen en (onjuiste of onvolledige) informatie geven.

²² In de reactie op het verslag van bevindingen lieten de ministers weten dat dit de persoonlijke opinie is van deze medewerker.

²³ Kleinere gemeenten kunnen hun kennis ook halen bij de Nederlandse Vereniging van Burgerzaken.

Website en brochure

Waar voorheen de ambassades zelf op hun website informatie hadden over nationaliteitswetgeving, wordt nu verwezen naar de algemene website van de overheid, zodat elke burger nu dezelfde informatie ontvangt.²⁴ Het Ministerie van Veiligheid en Justitie is verantwoordelijk voor deze informatie. Juist deze informatie en de informatie in brochures moet goed op orde zijn, omdat mensen hier zelf al gauw bij uitkomen en de posten en websites van ambassades hiernaar verwijzen. Helaas is de informatie die online te vinden is niet altijd juist en up-to-date. Bijvoorbeeld met betrekking tot de tienjaarstermijn voor vernieuwing van het paspoort of het aanvragen van een verklaring omtrent het Nederlanderschap, waarmee verlies van Nederlanderschap voorkomen kan worden. Ten onrechte stond lange tijd online vermeld dat de eis is dat binnen tien jaar een paspoort of een verklaring wordt *aangevraagd*, terwijl er in werkelijkheid binnen die tien jaar een paspoort of een verklaring moet zijn *verstrekt*.²⁵ De bestaande brochures zijn volgens De Voer niet alleen soms niet juist, maar ook veel te algemeen, terwijl de wetgeving juist heel ingewikkeld is. Mensen kunnen door de brochures op het verkeerde been worden gezet.

Het land in

Als het gaat om actieve informatieverstrekking door de overheid, uit eigen beweging, ontstaat er op basis van de gevoerde gesprekken een diffuus beeld. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken is van mening dat er bij de wetwijzigingen in het nationaliteitsrecht van alles in het werk is gesteld om mensen te informeren. Bij de wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap in 2003 hebben ambassades lezingen verzorgd bij de Nederlandse verenigingen, media-aandacht gegenereerd door advertenties en persberichten in kranten en via de Wereldomroep en ambassadeurs hebben zich in hun gebied actief laten zien om mensen te informeren. Dit was voornamelijk het geval in klassieke emigratielanden zoals Australië, Canada, de Verenigde Staten en Nieuw Zeeland. Eveneens is er op de websites van de Nederlandse vertegenwoordigingen en het ministerie van Buitenlandse Zaken informatie over de wetwijzigingen gepubliceerd. Dat dit alles heeft gewerkt blijkt volgens het ministerie wel uit het aantal mensen dat gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid tot herkrijging van het Nederlanderschap via optie tussen 2003 en 2013. Voor deze actievere aanpak was gekozen omdat, zoals ook in het vorige hoofdstuk naar voren kwam, gemeend werd dat de informatievoorziening bij de inwerkingtreding van de Rijkswet op het Nederlanderschap in 1985 te kort was geschoten; veel mensen waren de jaren daarna buiten de boot gevallen, omdat ze niet wisten dat de wet veranderd was. Maar niet alleen in 2003 werd er actief informatie verstrekt, aldus het ministerie. In 2014 heeft het ministerie de posten gevraagd Nederlanders in het buitenland met inlegvellen in nieuwe paspoorten ook actief te waarschuwen dat ze hun paspoorten tijdig dienden te vernieuwen om het Nederlanderschap niet te verliezen.

Er zijn echter grenzen aan wat het ministerie meent te moeten doen. Daarbij wordt er bijvoorbeeld op gewezen dat er veel meer landen zijn, zo rond de 50, die de regel hebben dat wie vrijwillig een andere nationaliteit aanneemt, zijn oorspronkelijke nationaliteit verliest. Het ministerie beschouwt het als een breed bekend uitgangspunt dat het Nederlanderschap van rechtswege verloren gaat door de vrijwillige verkrijging van een vreemde nationaliteit, dat niet verder actief onder de aandacht gebracht hoeft te worden. In dat licht acht het ministerie het niet logisch dat veel mensen niet geweten zouden hebben dat verlies van nationaliteit op kon treden en stelt zich op het standpunt dat mensen zelf meer

²⁴ De Nationale ombudsman heeft geconstateerd dat in het afgelopen jaar de websites van de ambassades zijn gecentraliseerd en dat de informatie van alle ambassades nu hetzelfde is. Alle posten zijn gefaseerd overgegaan, waarbij de laatste wijzigingen in maart 2016 zijn doorgevoerd.

²⁵ Inmiddels liet de IND weten dat deze tekst is verduidelijkt: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nederlandse-nationaliteit/inhoud/nederlandse-nationaliteit-verliezen>

onderzoek moeten doen alvorens tot naturalisatie over te gaan. Als het gaat om het actief verstrekken van relevante informatie, worstelt het ministerie ook met de vraag hoe het criterium van 'relevante informatie' dan zou moeten worden toegepast. Er zijn immers zoveel wijzigingen in de wet die in ieder geval in theorie relevant kunnen zijn voor Nederlanders in het buitenland. Als voorbeeld noemt het ministerie dat recentelijk een artikel in het Burgerlijk Wetboek over erkenning is gewijzigd. Dit speelt overal ter wereld en kan gevolgen hebben voor het van rechtswege verkrijgen van het Nederlanderschap. Zou het ministerie hier actief informatie over moeten verstrekken aan Nederlanders in het buitenland?

Anders dan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, zeggen Keij, De Voer, Eisenmann & Banet en D'Oliveira dat zij sterk de indruk hebben dat de autoriteiten flink te kort zijn geschoten op het gebied van actieve informatieverstrekking. De Voer vertelde dat op sommige ambassades in 1985 enkel de wettekst van ongeveer zeven kantjes was opgehangen om mensen te informeren over de wetswijzigingen. Naar haar indruk waren er grote verschillen tussen verschillende landen. De Nederlandse vertegenwoordigingen in Spanje waren bijvoorbeeld een stuk actiever. Daar zijn alle geregistreerde Nederlanders zelfs twee keer aangeschreven over de nieuwe wetgeving en de tijdelijk verruimde mogelijkheid om voor het Nederlanderschap te opteren. Dit leidde er volgens haar ook toe dat relatief meer mensen in Spanje van de optieregeling die gold tussen 1 januari 1985 en 31 december 1987 gebruik hebben gemaakt.²⁶

Volgens Eisenmann is er in 2003 in Israël in ieder geval niets gecommuniceerd over de mogelijkheden tot optie. Naar zijn mening hinkt het ministerie op twee gedachten. Aan de ene kant wordt beweerd dat er geen verplichting is voor de overheid om informatie te verstrekken, aan de andere kant wordt gewezen op een enorme voorlichtingscampagne en rekent het ministerie het tot de eigen verantwoordelijkheid van de burger als de voorlichting niet ter harte is genomen.

D'Oliveira stelt dat er nauwelijks ruchtbaarheid is gegeven aan de verliesbepaling van artikel 15 lid 1 onder c van de Rijkswet, waardoor velen door verlies van het Nederlanderschap zijn overvallen. Hij vindt de informatievoorziening dusdanig mager, dat het verlies van Nederlanderschap in de buurt komt van arbitraire ontneming van nationaliteit. De toelichting van artikel 7 lid 1 onder e EVN bevat de opmerking: *'It is presumed that the State concerned will have taken all reasonable measures to ensure that this information is communicated to the person concerned'*. Volgens D'Oliveira kan niet gezegd worden dat Nederland voldoende doet om de mogelijkheid van verlies van Nederlanderschap door tijdsverloop kenbaar te maken. Zelfs bij de ambassade geregistreerde personen kregen geen persoonlijk bericht vóór de afloop van de tienjaarstermijn. In de ogen van D'Oliveira kan daarom niet gesproken worden van 'informed consent'.

5.4 Geen bruikbare registers

Een ander steeds terugkomend gespreksonderwerp is het ontbreken van een register waarin alle Nederlanders geregistreerd zijn die zich in het buitenland bevinden. Dit maakt dat het onmogelijk is om precies te weten hoeveel Nederlanders er in het buitenland wonen; het Ministerie van Buitenlandse Zaken schat zo'n 900.000. Er is ook geen zicht op hoe vaak er per jaar van rechtswege het Nederlanderschap verloren wordt en er wordt niet geteld hoeveel mensen er bij vernieuwing van hun paspoort achter komen dat ze geen Nederlander meer zijn. Alleen wanneer mensen daarna rechtsmiddelen aanwenden, komt hun situatie in beeld. Er is dus een groot 'dark number': de omvang van het probleem is moeilijk in te schatten, ook voor het ministerie.

²⁶ Zie het artikel "Latente Nederlanders: discriminatie van kinderen van Nederlandse moeders in het nationaliteitsrecht, van mr. B. 't Hart, mr. drs. H. de Voer en mr. C.A. Goudsmit, NJB 2006, nr. 17, pag. 932 e.v.

Het is overigens niet zo dat er helemaal geen registers zijn. Nederlanders die emigreren, kunnen zich sinds 2014 inschrijven in het Register Niet-Ingezetenen (RNI). De registratie gebeurt automatisch voor degenen die zich uit laten schrijven uit de gemeente. Dit register is onder meer bedoeld voor mensen die een relatie met de Nederlandse overheid behouden voor bijvoorbeeld uitkeringen en belastingen. Vroeger konden zij zich ook laten registreren bij sommige ambassades in hun land van vestiging. Tegenwoordig bestaat het Kompas online crisis registratiesysteem. In dit systeem kunnen Nederlanders zich inschrijven zodat ze geïnformeerd worden in geval van calamiteiten. Zo zijn er nog een aantal registers. Deze registers hebben allemaal een verschillend doel. De inschrijvingen zijn echter niet verplicht, waardoor de registers geen betrouwbaar beeld opleveren. Er zijn ook wel registers van naturalisaties, opties en afstand van Nederlanderschap, waarin de overheid bijhoudt hoeveel gevallen van herkrijging en bewuste afstand er zijn. Maar juist van zaken als verlies van het Nederlanderschap van rechtswege is geen telling.

Volgens het ministerie is het met het oog op de Wet Bescherming Persoonsgegevens overigens niet zomaar mogelijk om registers voor andere doeleinden te gebruiken. Ook moeten mensen zelf vaak hun adresgegevens in registers bijhouden, wat lang niet altijd gebeurt.

5.5 Verlies van het Nederlanderschap

Uiteraard wordt er ook gesproken over de gang van zaken bij het verlies van Nederlanderschap. Besproken worden twee veelvoorkomende oorzaken van verlies die al eerder aan de orde zijn gekomen: het aannemen van een andere nationaliteit en enkel tijdsverloop bij verblijf buiten de EU. De gevolgen van het verlies van Nederlanderschap zijn vergaand, aldus De Voer. In de eerste plaats emotioneel en principieel: mensen voelen zich Nederlanders, het verlies van die status voelt alsof zij een deel van zichzelf verliezen. Maar ook juridisch zijn er grote gevolgen. Eisenmann en Banet vestigen de aandacht op het belang van het Nederlanderschap voor het recht op bepaalde uitkeringen, zoals voor slachtoffers van Jodenvervolging, en het recht op hulp door de Nederlandse ambassade. Keij wijst erop dat je niet alleen je Nederlanderschap kwijt bent, maar je Unieburgerschap ook. Daarmee vervallen de rechten die je als Unieburger hebt en de bescherming die je als Unieburger mag verwachten.

Verlies door het 'vrijwillig' aannemen van een andere nationaliteit

Omdat Nederland nog altijd de hoofdregel hanteert dat dubbele nationaliteit niet is toegestaan, gaat het Nederlanderschap verloren als een Nederlander op eigen initiatief en vrijwillig een andere nationaliteit aanneemt. Het criterium 'vrijwillig' levert nog wel eens discussie op, zo blijkt ook uit onze gesprekken. De Voer noemt het voorbeeld van een Nederlander die de Nigeriaanse nationaliteit kreeg als een soort eerbetoon van de president. Dit geschenk kon hij niet met goed fatsoen weigeren. Is hier dan sprake van vrijwilligheid? Meer voorkomende gevallen zijn die waarin een betrokkene zich gedwongen voelt om de nationaliteit van het woonland aan te nemen, bijvoorbeeld omdat het anders moeilijk(er) of zelfs onmogelijk is om een bepaalde baan te krijgen of een huis te kopen. Eisenmann vertelde de Nationale ombudsman dat zijn cliënten in Israël ertegenaan lopen dat inwoners van Israël na drie maanden verblijf automatisch Israëliër worden, tenzij ze hebben aangegeven dat niet te willen. Het ministerie gaat in al dit soort gevallen echter zonder meer uit van verlies van het Nederlanderschap en ook de rechter, die de zaak kan beoordelen in het kader van een procedure op grond van artikel 17 RWN (zie Achtergrond, onder 1.), lijkt het aannemen van een andere nationaliteit vrijwel altijd vrijwillig genoeg te vinden.

Verlies door tijdsverloop

Na een verblijf van tien jaar in een land buiten de EU gaat het Nederlanderschap voor een meerderjarige op grond van artikel 15 lid 1 onder c RWN (zie [Achtergrond, onder 1.](#)) van rechtswege verloren, tenzij de termijn wordt gestuit door het verkrijgen van een Nederlands paspoort of een verklaring omtrent het Nederlanderschap binnen die termijn. Uit de talrijke reacties op ons onderzoek is gebleken dat lang niet alle Nederlanders in het buitenland hiervan op de hoogte waren (zie [par. 4.3](#)). Op het moment dat een Nederlander zich wel tijdig meldde om een nieuw paspoort aan te vragen of een verklaring omtrent het Nederlanderschap, moest er soms snel worden gehandeld om de termijn te halen. De Voer stelt dergelijke gevallen te kennen, waarbij er allerlei onmogelijke of lastig te verkrijgen bewijsstukken gevraagd werden aan de betrokkene, waardoor het heel ingewikkeld werd en het Nederlanderschap soms alsnog verloren ging.

Ook Keij signaleerde het probleem dat het steeds tijdig vernieuwen van je paspoort een ontzettende bureaucratische rompslomp kan zijn. Daarbij speelt mee dat het aantal posten waar men een paspoort kan aanvragen de afgelopen jaren sterk is gedaald. Dit betekent dat mensen vele kilometers moeten reizen en dat het verkrijgen van een paspoort ook heel kostbaar kan worden. Voor sommige mensen is dit reden om van de aanvraag af te zien. De Nationale ombudsman heeft hier eerder aandacht voor gevraagd met zijn [rapport 'Paspoort buiten bereik'](#) uit 2010. Sindsdien is de situatie alleen maar minder rooskleurig geworden, aldus Keij. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken werpt tegen dat er ook een mobiel apparaat wordt ingezet voor het afnemen van biometrische gegevens van mensen die niet zelf naar de post kunnen komen. Vaak wordt er dan via de Nederlandse vereniging gevraagd of leden hun paspoort willen vernieuwen als het apparaat hun kant op komt. Hoe vaak dit in de praktijk gebeurt is niet duidelijk. Daarnaast is het voor de stuiting van de termijn ook voldoende om schriftelijk een verklaring omtrent Nederlanderschap aan te vragen. Dat wordt ook veel gedaan. Persoonlijk verschijnen bij de post is dan niet per sé nodig.

Unieburgerschap en artikel 15 lid 1 onder c RWN

Zoals gezegd gaat het verlies van het Nederlanderschap gepaard met het verlies van het Unieburgerschap. Maar wanneer Unieburgerschap tegelijk met nationaliteit verloren gaat, volstaat dan het huidige stelsel, waarbij er vooralsnog geen enkele rol is voor Europees recht en waarbij verlies van nationaliteit en Unieburgerschap zelfs volledig automatisch door enkel tijdsverloop in kan treden? D'Oliveira stelt op basis van de uitspraak van het Europese Hof van Justitie in de zaak Janko Rottman v. Freistaat Bayern van niet.²⁷ Hij neemt aan dat uit deze uitspraak volgt, dat het ontnemen van een nationaliteit met als gevolg het verlies van het Unieburgerschap, vanwege zijn aard en gevolgen binnen het bereik van het Unierecht valt.²⁸ Verlies van Nederlanderschap zou wat hem betreft dan ook alleen toelaatbaar moeten zijn voor zover verenigbaar met Europese beginselen, jurisprudentie en wet- en regelgeving. Te denken valt aan het Europese proportionaliteitsbeginsel, het beginsel van gelijke behandeling en het beginsel dat gerechtvaardigde verwachtingen gehonoreerd moeten worden.

Naar zijn mening is artikel 15 lid 1 onder c RWN, waarin het automatisch verlies van het Nederlanderschap voor meerderjarigen na een periode van tien jaar buiten de EU is vastgelegd, niet langer houdbaar in het licht van het Europees recht. Zo doorstaat de bepaling in zijn ogen niet de toets van artikel 7 lid 1 onder e EVN, waarin staat dat staten verlies van nationaliteit mogen laten

²⁷ Zie ook: U. d'Oliveira: 'Automatisch verlies nationaliteit voor Nederlander buitenaf onhoudbaar. Het recht van de EU en het Europees Nationaliteitsverdrag verfrommelen art. 15(1) onder c RWN.' In: *Nederlands Juristenblad*, jaargang 91, afl. 4, p. 248-255.

²⁸ Zie ook de recente uitspraak van de afdeling rechtspraak van de Raad van State van 20 januari 2016/201504220/1/V6 met annotatie van prof. G.R. de Groot.

intreden bij *'lack of a genuine link between the State Party and a national habitually residing abroad'*. De Toelichting bij dit artikel vermeldt immers: *'this provision applies in particular when the genuine and effective link between a person and a State does not exist, owing to the fact that this person or his or her family have resided habitually abroad for generations'*. In dat verband noemt D'Oliveira het vreemd dat juist eerste-generatie emigranten getroffen worden door de automatische verliesbepaling van artikel 15 lid 1 onder c RWN, terwijl zij waarschijnlijk meer banden met Nederland hebben dan de tweede en volgende generaties. Zo ontstaan situaties waarin de emigrant zelf zijn Nederlandschap is verloren, terwijl zijn kinderen en ook diens kinderen, die wellicht nooit in Nederland hebben gewoond, nog wel Nederlander kunnen zijn.

Naast artikel 7 EVN wijst D'Oliveira ook op artikel 4 sub c EVN, waarin een verbod op het arbitrair ontnemen van nationaliteit voorop wordt gesteld. In de Toelichting staat beschreven dat het verlies onder meer voorzienbaar en proportioneel moet zijn. Ook deze test wordt naar de mening van D'Oliveira niet doorstaan door artikel 15 lid 1 onder c RWN. D'Oliveira ziet het verlies van Nederlandschap na verloop van tien jaar als een willekeurige ingreep, waarbij zowel de formele als de materiële kanten van proportionaliteit in het geding zijn. De termijn van tien jaar acht hij 'een slag in de lucht', zeker in de huidige tijd met verhoogde migratiestromen en levensverwachting. De voorgenomen verlenging van de termijn tot vijftien jaar laat volgens D'Oliveira zien dat de geldigheidsduur van het paspoort nu kennelijk maatgevend is voor de geldigheidsduur van het Nederlandschap. De achterliggende gedachte wordt hierbij uit het oog verloren. Prijs stellen op het Nederlandschap is iets anders dan prijs stellen op een Nederlands paspoort of verklaringen omtrent dit Nederlandschap, aldus D'Oliveira. Het niet meewegen van andere indicaties van contacten en banden met Nederland acht hij om die reden ook in strijd met het evenredigheidsbeginsel. De wetgever gaat naar zijn mening uit van een onbewezen hypothese, dat na verloop van tien jaar de band die de betrokkene met Nederland heeft, *'van geen, althans van geen wezenlijke betekenis meer is'*.

Banet en Eisenmann sluiten zich op hoofdlijnen aan bij de redenering van D'Oliveira. Naar hun mening komt de juridische regeling van verlies van het Nederlandschap totaal niet overeen met de rechtsfilosofische uitleg van het begrip nationaliteit. Wat maakt iemand tot een Nederlander? Het op tijd vernieuwen van zijn paspoort of juist de binding die hij of zij voelt met het land? Het hebben van een bepaalde nationaliteit beschouwen zij als een essentieel recht, dat je niet zomaar zou moeten kunnen verliezen. Zij zijn voorstander van een duidelijke regeling in de wet, die meer recht doet aan het belang van nationaliteit. Hierin zou geen plaats meer zijn voor het huidige artikel 15 lid 1 onder c.

5.6 Herkrijging

Wat nu als het Nederlandschap eenmaal verloren is? Vast staat dat het dan niet gemakkelijk is het Nederlandschap te herkrijgen. In onze gesprekken komen dan ook diverse problemen en vraagstukken rond herkrijging aan de orde.

In de eerste plaats kan men proberen om het Nederlandschap te herkrijgen door te procederen middels het instellen van bezwaar en eventueel beroep tegen de weigering om een paspoort te vernieuwen. Ook kan men bij de civiele rechter een beroep doen op artikel 17 RWN, de vaststelling van Nederlandschap. Wat zijn de ervaringen van advocaten? De Voer geeft aan dat haar kantoor weinig succes heeft in dit soort zaken, zeker niet met bezwaar en beroep tegen het niet-vernieuwen van een paspoort. De gevolgen die intreden op grond van de Rijkswet op het Nederlandschap zijn niet onderhevig aan toetsing op grond van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Er vindt geen belangenafweging en geen evenredigheidstoets plaats. Over het algemeen heeft procederen

dan ook weinig effect. Het verlies is van rechtswege, daar verander je niets meer aan. Procederen heeft in haar ogen eigenlijk alleen zin als er echt fouten zijn gemaakt in de toepassing van de wet en iemand dus juridisch gezien ten onrechte te horen heeft gekregen dat hij of zij geen Nederlander meer is.

Een beroep op artikel 17 RWN, vaststelling van het Nederlanderschap, kan alleen via een advocaat, maar is volgens De Voer iets vaker succesvol. De IND brengt in deze zaken vaak veel (historische) informatie boven tafel die relevant is en soms aanknopingspunten biedt.

Een minder gebruikelijke route is een verzoek tot verlening van het Nederlanderschap op grond van 10 RWN. Volgens De Voer slaagt dit zelden en dan over het algemeen alleen voor minderjarige topsporters.

De IND meldt overigens dat er ook mensen zijn die hebben geprocedeerd op grond van het vertrouwensbeginsel, nadat zij één of meer keer naar later bleek ten onrechte een vernieuwing van hun paspoort hadden gekregen voordat hen uiteindelijk werd verteld dat ze geen Nederlander meer waren. De Hoge Raad heeft hierover geoordeeld dat dit beroep niet slaagt (zie par. 2.3).

Wanneer het Nederlanderschap eenmaal definitief verloren is en procederen geen soelaas biedt, dan kan men natuurlijk nog wel proberen om opnieuw Nederlander te worden. Er zijn daarbij twee procedures die gevolgd kunnen worden, te weten optie en naturalisatie. Het probleem is daarbij dat dit over het algemeen alleen mogelijk is als je niet woont in het land waarvan je de nationaliteit bezit. Volgens het Ministerie van Veiligheid en Justitie is de ratio daarvan gelegen in diplomatieke overwegingen. Niet onder iemands duiven schieten, is de gedachte. In een ander land gaan wonen is vaak niet praktisch, al helemaal niet voor mensen met schoolgaande kinderen, aldus De Voer.

Terugkomen naar Nederland op basis van wedertoelating en na een periode van verblijf vervolgens opteren, is dan de beste optie. De mogelijkheden om opnieuw Nederlander te worden zijn derhalve momenteel zeer beperkt, terwijl het tot 2013 in verband met de reparatieregeling wel mogelijk was om vanuit het buitenland te opteren. Anderzijds was er tot 2003 helemaal nog geen optiemogelijkheid voor oud-Nederlanders, dus het is nu altijd nog gemakkelijker dan destijds, aldus het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

5.7 Voorstellen

Tijdens de gesprekken zijn diverse voorstellen gedaan voor verbetering. Deze voorstellen hebben betrekking op twee aspecten van de problematiek: informatieverstrekking en de juridische kaders. Onder de eerste categorie vallen voorstellen als: het opnemen van informatie over Nederlanderschap in het paspoort, opening van een speciaal loket voor (oud-)Nederlanders en het instellen van registers waarin men zich kan inschrijven voor het ontvangen van relevante informatie. Onder de tweede categorie vielen voorstellen als: schrap artikel 15 lid 1 onder c RWN, verruim de mogelijkheden om te opteren voor het Nederlanderschap, verleng de termijn van stuiting van verlies door tijdsverloop met terugwerkende kracht en vereenvoudig de stuiting door in plaats van het aanvragen van een paspoort of verklaring omtrent het Nederlanderschap, genoeg te nemen met een informele melding dat iemand nog steeds prijs stelt op het Nederlanderschap. Een ander voorstel: voer bij het verlies van het Nederlanderschap door het vrijwillig verkrijgen van een andere nationaliteit een redelijkheidscriterium in. Dit redelijkheidscriterium is immers ook opgenomen in art. 9 lid 1 onder b RWN als het gaat om het afstand doen van de oorspronkelijke nationaliteit bij het vrijwillig verwerven van de Nederlandse nationaliteit.

5.8 Zienswijze ombudsman

De gesprekken met de betrokken instanties en deskundigen uit het veld bevestigen grotendeels de bevindingen van de Nationale ombudsman op basis van de reacties van (oud-)Nederlanders. Er bestaat geen discussie over dat de materie erg ingewikkeld is; de wetgeving is een lappendeken van regelingen en uitzonderingen. Juist tegen deze achtergrond kan de overheid niet volstaan met de opmerking dat burgers er zelf verantwoordelijk voor zijn om zich te informeren over de regelgeving omtrent het Nederlanderschap. Zou er van de overheid niet iets meer mogen worden verwacht om burgers op de hoogte te brengen en te houden? Het argument dat het lastig is te bepalen wat dan precies 'relevante informatie' is voor Nederlanders in het buitenland, kan wat de Nationale ombudsman betreft niet tot de conclusie leiden dat dan maar helemaal van actieve informatieverstrekking wordt afgezien. Nationaliteit is van dusdanig belang en het verlies van het Nederlanderschap is dusdanig ingrijpend, dat op dit gebied al snel sprake is van voldoende aanleiding om actieve informatieverstrekking te rechtvaardigen. Ook het argument dat er zo'n 50 landen zijn die evenals Nederland dubbele nationaliteit niet toestaan, staat niet in de weg aan de verplichting om hier informatie over te verstrekken. Hoe lang dit uitgangspunt van de Nederlandse wetgeving ook al geldt, feit is dat veel Nederlanders zich hier niet bewust van zijn, terwijl het belang voor Nederlanders in het buitenland groot is. Veel mensen gaan begrijpelijkerwijs af op berichtgeving over Nederlanders met een dubbele nationaliteit in Nederland.

Ook al stelt de minister zich in reactie op de klacht van mevrouw Blok op het standpunt dat het de verantwoordelijkheid is van de burger om de wet te kennen, toch blijkt uit de gevoerde gesprekken met de betrokken ministeries en de IND dat er ook een rol ligt voor de overheid. Dat de informatieverstrekking in het verleden beter had gekund wordt wel erkend. De Nationale ombudsman heeft de indruk dat er in 2003 meer inspanningen zijn gedaan dan in 1985, maar dat ook toen zeker niet alle Nederlandse vertegenwoordigingen een actieve campagne hebben gevoerd. Op de posten was bovendien niet altijd de kennis aanwezig om vragen adequaat te beantwoorden, terwijl er geen brochure is over verlies van het Nederlanderschap en de informatie die online beschikbaar is niet altijd volledig en voldoende accuraat is. Dit verklaart waarom er zoveel mensen ook na 2003 nog ongewild en onbewust het Nederlanderschap zijn kwijtgeraakt.

De ombudsman ziet de stappen die de afgelopen jaren zijn gezet om de informatieverstrekking te optimaliseren, waaronder het verbeteren van de informatie die op internet beschikbaar is en het doorgeleiden van vragen over nationaliteit naar een centrale website. Daarnaast acht de Nationale ombudsman het een goede zaak dat in verschillende werelddelen RSO's worden opgezet met de noodzakelijke kennis en kunde. Dit geldt ook voor het nieuwe 24 / 7 Contactcenter. De RSO's moeten op den duur werelddekkend zijn. De ombudsman voelt ook veel voor het idee om inlegvellen in het paspoort op te nemen. Dit zijn belangrijke en noodzakelijke verbeteringen.

Informatieverstrekking via een up-to-date register is op dit moment niet mogelijk. De bestaande registers dienen verschillende doelen en kunnen niet zomaar voor zoiets als informatieverstrekking over de nationaliteitswetgeving worden gebruikt. De Nationale ombudsman is van mening dat op dit punt nog ruimte is voor verbetering.

De Nationale ombudsman ziet hoe de wetgeving omtrent het verlies van Nederlanderschap momenteel uitpakt voor burgers. Advocaten vertellen hem dat zij zien dat burgers die een andere nationaliteit aannemen dat vaak minder doen op basis van vrijwilligheid, dan op basis van noodzakelijkheid en / of onwetendheid over de gevolgen. Dit staat echter zelden of nooit in de weg aan het intreden van het gevolg van verlies van het Nederlanderschap. Het begrip 'vrijwillig' wordt nu

zo ruim opgevat, dat in de praktijk niet voorkomen wordt dat mensen tegen hun wil het Nederlanderschap verliezen.

Het verlies dat intreedt door een verblijf van meer dan tien jaar buiten de EU op basis van artikel 15 lid 1 onder c RWN is nóg vaker het gevolg van onwetendheid en heeft soms ook te maken met praktische problemen. Het is lastig voor mensen om steeds tijdig hun Nederlanderschap veilig te stellen. Op basis van de gevoerde gesprekken is de ombudsman gebleken dat vereenvoudiging van de procedures voor verlening van een paspoort en / of verkrijging van een verklaring omtrent het Nederlanderschap een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het voorkomen van ongewild verlies van het Nederlanderschap.

Intussen roepen deskundigen de vraag op of artikel 15 lid 1 onder c RWN in haar huidige vorm wel houdbaar is in het licht van bijvoorbeeld de bepalingen van het Europees Nationaliteitsverdrag. Het is niet aan de Nationale ombudsman om die vraag te beantwoorden, maar het verschil is evident tussen de uitgangspunten die in de Europees Nationaliteitsverdrag zijn verwoord en de praktische uitwerking van artikel 15 lid 1 onder c RWN. Het Nederlanderschap gaat relatief gemakkelijk en zonder slag of stoot verloren, zonder dat er vooraf of achteraf ruimte is voor een inhoudelijke toets. De vraag is of de bepaling leidt tot resultaten die verenigbaar zijn met de achterliggende gedachten en met het belang van het behoud van de nationaliteit. Juist ook personen die in Nederland zijn geboren en getogen en die nog banden met Nederland willen blijven onderhouden en wellicht ooit terug willen keren, verliezen nu het Nederlanderschap. En dat enkel omdat zij niet tijdig hun Nederlanderschap administratief hebben bevestigd. Welk doel is daarmee gediend?

Wat de situatie verergert is dat het niet gemakkelijk is om het Nederlanderschap te herkrijgen wanneer het eenmaal verloren is gegaan. Hoewel er diverse procedures mogelijk zijn, komt nooit de fundamentele vraag aan de orde of iemand nog daadwerkelijk binding heeft met Nederland. De enige mogelijkheid is dan om terug te keren naar Nederland op basis van een verblijfstitel en vervolgens te opteren of naturaliseren. Voor al die mensen die het Nederlanderschap tegen hun zin zijn kwijtgeraakt, is dat een schrale troost.

6 BEOORDELING EN AANBEVELINGEN

6.1 Inleiding

Mevrouw Blok heeft een klacht ingediend bij de Nationale ombudsman omdat zij vindt dat de Nederlandse overheid haar onvoldoende heeft geïnformeerd over de gevolgen die het vrijwillig aannemen van een andere nationaliteit voor haar heeft. Hierdoor is zij tegen haar wil en zonder dat ze zich er bewust van was haar Nederlandse nationaliteit kwijtgeraakt. De Nationale ombudsman is een onderzoek gestart om inzichtelijk te maken of het probleem van mevrouw Blok op zichzelf staat, of dat dit zich veel vaker voordoet. En als dit probleem vaker voor komt, te onderzoeken wat daarvan de oorzaak is en of het op de weg van de overheid ligt daar iets aan te doen. In het kader van het onderzoek opende de Nationale ombudsman een meldpunt en ontving hij in korte tijd 500 reacties van over de hele wereld.

6.2 Belangrijkste bevindingen

Steeds meer Nederlanders kiezen er voor om voor een langere periode buiten Nederland te wonen. Naar schatting zijn er momenteel 900.000 Nederlanders in den vreemde. In de Rijkswet op het Nederlanderschap is vastgelegd wanneer je als Nederlander het Nederlanderschap van rechtswege verliest tijdens dit verblijf in het buitenland.

Uit de analyse van de 500 reacties van (oud-)Nederlanders die de ombudsman ontving blijkt dat mensen veel waarde hechten aan hun Nederlandse nationaliteit. Zo ontlenen zij er hun identiteit aan, ook al wonen ze langere tijd in het buitenland. Aan het Nederlanderschap zijn ook bepaalde rechten en voorzieningen verbonden, waardoor zij ook de familiebanden in Nederland kunnen onderhouden.

Hoe belangrijk de nationaliteit ook wordt gevonden, toch blijkt uit het onderzoek dat veel mensen niet goed geïnformeerd zijn over de mogelijkheid om het Nederlanderschap van rechtswege kwijt te raken. De Nationale ombudsman begrijpt dat mensen op het verkeerde been worden gezet nu er zoveel uitzonderingen zijn op de hoofdregel, waardoor veel mensen in Nederland wel een dubbele nationaliteit hebben en het merendeel van de landen dit ook toestaat. Voor zover mensen op zoek gaan naar informatie, is de nationaliteitswetgeving ingewikkeld door alle uitzonderingsbepalingen en overgangsregelingen. In de gesprekken met de deskundigen werd dit beeld bevestigd. Met name wordt benadrukt dat de informatieverstrekking in het verleden beter had gekund.

De Nationale ombudsman concludeert op basis van het onderzoek dat het te vaak gebeurt dat mensen het Nederlanderschap verliezen zonder het te weten en te willen. De Nationale ombudsman constateert dat mensen die in het buitenland gaan wonen op geen enkel moment nadrukkelijk worden gewezen op het mogelijke verlies van het Nederlanderschap tijdens dit verblijf. Dit gebeurt niet bij uitschrijving uit de gemeente, noch tijdens contact met de ambassade in het land van vestiging. Voor zover er informatie via internet beschikbaar is, is deze algemeen van aard en bereikt deze niet altijd de doelgroep.

6.3 Conclusie

De Nationale ombudsman gelooft dat het perspectief van de burger geborgd moet worden in alles wat de overheid doet. Hij doet dit door burgers op weg te helpen als het misgaat tussen hen en de overheid en door overheden uit te dagen anders te kijken naar diensten, processen en innovaties. De ombudsman denkt na over manieren waarop het anders en beter kan, met meer oog voor het perspectief van de burger.

De burger is de dupe van gebrekkige informatieverstrekking

De Nationale ombudsman toetst het optreden van de overheid aan vereisten voor behoorlijk overheidsoptreden. Een van deze vereisten is goede informatieverstrekking. Dit betekent dat de overheid ervoor zorgt dat de burger niet alleen als hij er om vraagt, maar ook als hij dat niet doet, de juiste informatie ontvangt en dat deze informatie klopt, volledig en duidelijk is.

Uit het onderzoek komt naar voren dat mevrouw Blok zeker niet alleen staat in haar probleem, dat zij niet op de hoogte was van de geldende wetgeving. Veel mensen hadden dezelfde ervaring en raakten hun Nederlanderschap kwijt zonder het te weten en tegen hun wil. Dit komt doordat de informatieverstrekking door de overheid op dit punt tekort schiet. Dat de Nederlandse nationaliteit onbewust wordt verloren, is naar het oordeel van de Nationale ombudsman altijd ongewenst en moet worden voorkomen. De Nationale ombudsman ziet een belangrijke taak voor de overheid in het goed en adequaat informeren van haar burgers over de nationaliteitswetgeving. Niet kan worden volstaan met de mededeling dat iedere Nederlander geacht wordt de wet te kennen, zoals dit in reactie op de klacht van mevrouw Blok is gebeurd.

De Nationale ombudsman vindt dat burgers van de overheid mogen verwachten dat zij actief, adequaat en daarmee tijdig worden geïnformeerd over de mogelijkheid van het verlies van de Nederlandse nationaliteit. Alleen dan kunnen zij zich voorbereiden en een weloverwogen keuze maken om de Nederlandse nationaliteit te behouden of niet. De Nationale ombudsman is van oordeel dat de overheid in die zin tekort is geschoten.

De Nationale ombudsman ziet daarom aanleiding voor het doen van de volgende aanbevelingen aan de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties:

- **Zorg voor goede algemene voorlichting over de nationaliteitswetgeving in het binnen- en buitenland.**

Denk daarbij bijvoorbeeld aan:

- Een publiekscampagne om het grote publiek eens goed te informeren over onze nationaliteitswet. Dit zou met name ook wenselijk zijn op het moment dat er een aanpassing van de wet plaats vindt.
- De publicatie van een brochure met als thema: 'Hoe voorkom ik dat ik mijn Nederlandse nationaliteit verlies?'
- Een verwijzing op de website en in de brochures naar een loket waar men specifieke vragen kan stellen over de nationaliteitswetgeving.
- Het al vanaf het moment van verstrekking van het paspoort informeren van alle burgers over verliesbepalingen door het opnemen van een tekst in het paspoort of door een inlegvel met informatie.

- **Zorg tevens voor manieren om juist de mensen die het aangaat actief en gericht te informeren.**

Dit zou kunnen door:

- Alle Nederlanders buiten de EU die wel een dubbele nationaliteit mogen hebben er automatisch aan te herinneren hun verlies van het Nederlanderschap te stuiten door het vernieuwen van hun paspoort dan wel de aanvraag van een verklaring omtrent Nederlanderschap.
- Het instellen van een centraal register waarin Nederlanders die in het buitenland wonen zich kunnen inschrijven, waarna zij automatisch geïnformeerd worden over voor hun Nederlanderschap relevante wetgeving;
- Alle mensen die zich uitschrijven uit de gemeente in verband met emigratie een informatiepakket te verschaffen met onder meer de regels omtrent verlies van het Nederlanderschap.

6.4 Belangrijke aandachtspunten

De Nationale ombudsman concludeert dat de nationaliteitswetgeving, gezien vanuit het perspectief van de burger door alle wijzigingen en overgangsbepalingen (te) complex is geworden. De burger wordt door de overheid geacht de wet te kennen. Maar uit het onderzoek blijkt dat de overheid diezelfde wet in sommige gevallen ook niet kent of verkeerd toepast. Hoe kan dit dan vanuit het perspectief van de burger van hem verwacht worden? Hiermee komt ook de vraag in beeld of de wetgeving wel behoorlijk is vanuit het oogpunt van rechtszekerheid.

Daarnaast is de wereld in beweging. De mobiliteit van de burgers neemt steeds meer toe en burgers verliezen met verblijf in het buitenland niet automatisch hun binding met het vaderland. Mede vanuit dat oogpunt voelt de Nationale ombudsman zich geroepen om een beschouwing te wijden aan de geldende wetgeving en de onbedoelde effecten er van.

Onbewust verlies is ongewenst en niet proportioneel. Verlies van het Nederlanderschap is te belangrijk om onbewust te mogen plaatsvinden. Door goede informatieverstrekking zou dit deels kunnen worden voorkomen. Maar er zou ook over nagedacht kunnen worden hoe anders kan worden omgegaan met bepaalde effecten van de huidige wetgeving, die de Nationale ombudsman als ongewenst beschouwd. Deze effecten komen mede tot stand doordat het verlies van rechtswege intreedt en er dus geen enkele vorm van belangenafweging plaatsvindt. Het procederen tegen dit verlies is een weinig succesvolle optie. En daar komt nog bij dat ook het herkrijgen een moeizame weg is.

Principieel zou kunnen worden gezien of de Nederlandse nationaliteitswetgeving, met name artikel 15 lid 1 onder c RWN, wel in lijn is met het Europees Nationaliteitsverdrag. Het Europees Nationaliteitsverdrag gaat immers uit van beperking van de gevallen waarin iemand het Nederlanderschap verliest en de gedachte dat dit verlies alleen onder bepaalde omstandigheden gerechtvaardigd is. Artikel 15 lid 1 onder c RWN zet de deur voor onbewust en ongewild verlies van Nederlanderschap echter wagenwijd open. Ook mensen die nog veel banden met Nederland hebben verliezen zo het Nederlanderschap, alleen omdat ze niet tijdig hun paspoort hebben vernieuwd dan wel een verklaring omtrent het Nederlanderschap hebben aangevraagd.

De ombudsman vraagt zich af of dit behoorlijke wetgeving is, vanuit het perspectief van het proportionaliteitsbeginsel. De vraag is ook of hiermee op de meest effectieve manier het doel bereikt wordt van deze bepaling, namelijk mensen die geen banden meer met Nederland hebben het Nederlanderschap ontnemen.

Mensen die een andere nationaliteit aannemen, verliezen eveneens het Nederlanderschap van rechtswege. Dit zijn veelal mensen zoals mevrouw Blok, die niet wisten dat ze hiermee het Nederlanderschap zouden verliezen. Daarnaast zijn er ook mensen die zich min of meer gedwongen zagen om de nationaliteit van hun woonland aan te nemen. Ook in die gevallen wordt gesproken van een 'vrijwillige' keuze voor een andere nationaliteit. De invulling van de wettelijke norm wordt daardoor wel erg ruim en de vraag is of de wet haar doel zo niet voorbij schiet en of er niet onnodig veel Nederlanders tot oud-Nederlanders worden gemaakt.

Voor de mensen die het Nederlanderschap inmiddels al tegen hun wil verloren zijn, zou de overheid kunnen overwegen om een uitweg te bieden.

Daarom ziet de Nationale ombudsman zich genoodzaakt de ministers aandacht voor het volgende te vragen, vanuit het perspectief van de burger:

- **Voorkom dat mensen nog langer tegen hun wil en zonder het te weten hun Nederlanderschap verliezen. Zorg er voor dat mensen bij wie dit is gebeurd een mogelijkheid van herstel krijgen. Voorkom dat mensen onevenredige inspanningen hoeven te doen om hun Nederlanderschap te behouden.**

Daarbij kan gedacht worden aan:

- De vraag of toepassing van artikel 15 lid 1 onder c RWN nog langer wenselijk is, gezien de doelstelling en de tekst van het Europees Nationaliteitsverdrag.
- Het opheffen van praktische problemen die momenteel spelen bij het stuiten van het verlies.
- Het instellen van een spijtoptantenregeling voor mensen die onbedoeld en onbewust hun Nederlanderschap zijn verloren.
- Het invoeren van regelingen voor (oud-)Nederlanders waardoor zij eenvoudig en goedkoop een visum en / of een verblijfsvergunning kunnen verkrijgen.

7 ACHTERGROND

1. Rijkswet op het Nederlanderschap

Artikel 6

Nederlanderschap, verkrijging door optieverklaring en bevestiging.

Na het afleggen van een daartoe strekkende schriftelijke verklaring verkrijgt door een bevestiging als bedoeld in het derde lid het Nederlanderschap:

- a de toegelaten meerderjarige vreemdeling die in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, is geboren en aldaar sedert zijn geboorte hoofdverblijf heeft;
- b de vreemdeling die in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, is geboren, aldaar gedurende een onafgebroken periode van tenminste drie jaren toelating en hoofdverblijf heeft en sedert zijn geboorte staatloos is;
- c de minderjarige vreemdeling die door een Nederlander is erkend en die niet op grond van de artikelen 3 of 4 Nederlander is of is geworden, indien hij onmiddellijk voorafgaand aan de verklaring gedurende een onafgebroken periode van ten minste drie jaren verzorging en opvoeding heeft genoten van de Nederlander door wie hij is erkend;
- d de minderjarige vreemdeling die krachtens Nederlandse rechterlijke beslissing of bij zijn geboorte van rechtswege onder het gezamenlijk gezag is komen te staan van een niet-Nederlandse vader of moeder en een ander die Nederlander is, indien hij na het instellen van dat gezag gedurende een onafgebroken periode van tenminste drie jaren verzorging en opvoeding heeft genoten van deze Nederlander, en hij zijn hoofdverblijf niet heeft in het land waarvan hij onderdaan is. Op de minderjarige die ten tijde van het afleggen van de verklaring de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt, is het vierde lid van dit artikel niet van toepassing;
- e de meerderjarige vreemdeling die sedert het bereiken van de leeftijd van vier jaar toelating en hoofdverblijf heeft in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba;
- f de meerderjarige vreemdeling die te eniger tijd het Nederlanderschap of de staat van Nederlands onderdaan-niet-Nederlander heeft bezeten en in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba ten minste één jaar toelating voor onbepaalde tijd en hoofdverblijf heeft tenzij hij het Nederlanderschap heeft verloren op grond van artikel 15, eerste lid, onder d of f
- g de vreemdeling die gedurende ten minste drie jaren de echtgenoot is van een Nederlander en gedurende een onafgebroken periode van ten minste vijftien jaren toelating en hoofdverblijf heeft in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba;

- h de vreemdeling die de leeftijd van vijf en zestig jaar heeft bereikt en gedurende een onafgebroken periode van ten minste vijftien jaren toelating en hoofdverblijf heeft in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba;
 - i de vreemdeling die vóór 1 januari 1985 is geboren uit een moeder die ten tijde van zijn geboorte Nederlander was, terwijl de vader ten tijde van die geboorte niet-Nederlander was;
 - j het vóór 1 januari 1985 in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba bij rechterlijke uitspraak geadopteerde niet-Nederlandse kind van een vrouw die op de dag dat de uitspraak kracht van gewijsde heeft gekregen Nederlander was, indien het kind op de dag van de uitspraak in eerste aanleg minderjarig was;
 - k de vreemdeling die is geboren als kind van één van de in de onderdelen i of j bedoelde personen die het Nederlanderschap heeft verkregen dan wel voor die verkrijging is overleden;
 - l de vreemdeling die voor de leeftijd van zeven jaar is erkend door één van de in de onderdelen i of j bedoelde personen die het Nederlanderschap heeft verkregen dan wel voor die verkrijging is overleden;
 - m de vreemdeling die door één van de in de onderdelen i of j bedoelde personen die het Nederlanderschap heeft verkregen dan wel voor die verkrijging is overleden, tijdens zijn minderjarigheid is erkend, terwijl hij aangetoond heeft dat die persoon de biologische vader is;
 - n de vreemdeling die door een gerechtelijke vaststelling van het ouderschap kind is van één van de in de onderdelen i of j bedoelde personen die het Nederlanderschap heeft verkregen dan wel voor die verkrijging is overleden, indien hij op de dag van de uitspraak in eerste aanleg minderjarig was;
 - o het in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba bij rechterlijke uitspraak geadopteerde kind van één van de in de onderdelen i of j bedoelde personen die het Nederlanderschap heeft verkregen dan wel voor die verkrijging is overleden, indien hij op de dag van de uitspraak in eerste aanleg minderjarig was.
- 1 Bij het afleggen van de verklaring tot verkrijging van het Nederlanderschap verklaart de meerderjarige vreemdeling en de minderjarige vreemdeling die de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt tevens bereid te zijn bij de verkrijging van het Nederlanderschap een verklaring van verbondenheid af te leggen. Het besluit tot bevestiging wordt niet bekend gemaakt dan nadat de verklaring van verbondenheid daadwerkelijk is afgelegd.
 - 2 De autoriteit die de verklaring in ontvangst neemt, beoordeelt aan de hand van de haar overgelegde stukken de gronden waarop de verklaring berust. Indien aan de vereisten is voldaan, bevestigt zij schriftelijk de verkrijging van het Nederlanderschap.
 - 3 Zij weigert de bevestiging indien op grond van het gedrag van de persoon, die de verklaring betreft, ernstige vermoedens bestaan dat hij gevaar oplevert voor de openbare orde, de goede zeden of de veiligheid van het Koninkrijk, tenzij volkenrechtelijke verplichtingen zich daartegen verzetten.

- 4 Zij beslist binnen dertien weken na de inontvangstneming van de verklaring; deze termijn kan éénmaal met ten hoogste dertien weken worden verlengd.
- 5 Indien een persoon op wie de verklaring betrekking heeft, geen geslachtsnaam of voornaam heeft of indien de juiste spelling daarvan niet vaststaat, wordt deze in overleg met hem vastgesteld en in de bevestiging vermeld; zijn naam wordt daarin zonedig in de in het Koninkrijk gebruikelijke lettertekens overgebracht.
- 6 Voor de toepassing van het eerste lid, aanhef en onder a en b, wordt geboorte aan boord van een in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba te boek gesteld zeeschip of luchtvaartuig gelijk gesteld met geboorte in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba.
- 7 Het minderjarige niet-Nederlandse kind van de vader, moeder of adoptiefouder als bedoeld in artikel 11, achtste lid, die een verklaring tot verkrijging van het Nederlanderschap aflegt, deelt in die verkrijging indien het in de verklaring tot dat doel is vermeld en het, behoudens in de gevallen waarin de verklaring wordt afgelegd op grond van het eerste lid, onder c of d, sedert het tijdstip van het afleggen van de verklaring toelating en hoofdverblijf heeft in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Kinderen van een kind dat in de verkrijging deelt, delen onder dezelfde voorwaarden in die verkrijging. Een kind dat ten tijde van het afleggen van de bereidverklaring de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt, deelt slechts in de verkrijging indien het daarmee uitdrukkelijk instemt, de in het tweede lid bedoelde bereidverklaring, alsmede de verklaring zelf aflegt en jegens hem geen vermoedens bestaan als in het vierde lid bedoeld. Het besluit tot bevestiging wordt niet bekend gemaakt dan nadat de verklaring van verbondenheid daadwerkelijk is afgelegd.
- 8 Aan de vreemdeling die te eniger tijd het Nederlanderschap door optie heeft verkregen, staat van de in het eerste lid genoemde mogelijkheden tot her verkrijging van het Nederlanderschap door optie alleen die, bedoeld onder f., open.

Artikel 6a

Verkrijging van het Nederlanderschap door optie.

- 1 De in artikel 6, tweede lid, bedoelde bevestiging wordt geweigerd indien de vreemdeling als bedoeld in artikel 6, eerste lid, onder e, een andere nationaliteit bezit en niet het mogelijke heeft gedaan om die nationaliteit te verliezen dan wel niet bereid is het mogelijke te zullen doen om, na de totstandkoming van de bevestiging, die nationaliteit te verliezen, tenzij dit redelijkerwijs niet kan worden verlangd.
- 2 Het eerste lid is niet van toepassing op
 - a. de vreemdeling die onderdaan is van een Staat die Partij is bij het op 2 februari 1993 te Straatsburg tot stand gekomen Tweede Protocol tot wijziging van het Verdrag betreffende de beperking van gevallen van meervoudige nationaliteit en betreffende militaire verplichtingen in geval van meervoudige nationaliteit (Trb. 1994, 265);

- b. de vreemdeling die in Nederland, Aruba, Curaçao of Sint Maarten is geboren en daar ten tijde van de verklaring tot verkrijging van het Nederlanderschap zijn hoofdverblijf heeft;
 - c. de vreemdeling die gehuwd is met een Nederlander;
 - d. de vreemdeling die in Nederland, Aruba, Curaçao of Sint Maarten erkend is als vluchteling.
- 3 De autoriteit, bedoeld in artikel 6, derde lid, beoordeelt of de vreemdeling heeft voldaan aan het vereiste, genoemd in het eerste lid, of dat de vreemdeling een beroep toekomt op een van de uitzonderingen, genoemd in het tweede lid. Indien dit het geval is en ook aan de overige vereisten is voldaan, bevestigt zij schriftelijk de verkrijging van het Nederlanderschap.
 - 4 De autoriteit vraagt advies aan Onze Minister indien de vreemdeling stelt dat afstand van zijn andere nationaliteit redelijkerwijs niet kan worden verlangd. De autoriteit deelt de vreemdeling mee dat Onze Minister om advies is verzocht en binnen welke termijn op de optie zal worden besloten.
 - 5 De autoriteit besluit na de ontvangst van het advies van Onze Minister schriftelijk op de verkrijging van het Nederlanderschap.
 - 6 De beslistermijn als bedoeld in artikel 6, vierde lid, wordt met vier weken verlengd, indien de autoriteit Onze Minister verzoekt om advies, bedoeld in het vierde lid.

Artikel 7

Nederlanderschap, verkrijging op verzoek vreemdeling

- 1 Met inachtneming van de bepalingen van dit Hoofdstuk verlenen Wij op voordracht van Onze Minister het Nederlanderschap aan vreemdelingen die daarom verzoeken.
- 2 Ten aanzien van hen die hun hoofdverblijf hebben in Aruba, Curaçao of Sint Maarten, adviseert Onze Minister van Justitie van Aruba, van Curaçao, onderscheidenlijk van Sint Maarten, omtrent het verzoek.

Artikel 10

Nederlanderschap, verlening in bijzondere gevallen

Wij kunnen, de Raad van State van het Koninkrijk gehoord, in bijzondere gevallen het Nederlanderschap verlenen met afwijking van artikel 8, eerste lid, aanhef en onder a, c en d, artikel 9, eerste lid, aanhef en onder c, en de termijn genoemd in artikel 11, derde, vierde en vijfde lid.

Artikel 11

Verlening van het Nederlanderschap

Nederlanderschap, verzoek tot medeverlening aan kind; Nederlanderschap, verkrijging door minderjarig kind op verzoek; Nederlanderschap, kinderen van kinderen die in verlening delen

- 1 Het minderjarige niet-Nederlandse kind van een vader of moeder aan wie het Nederlanderschap is verleend, deelt in deze verlening, indien dit in het besluit uitdrukkelijk is bepaald. Het verzoek tot medeverlening wordt bij het verzoek tot verlening ingediend.
- 2 Een verzoek van de vader of moeder tot medeverlening van het Nederlanderschap aan een kind beneden de leeftijd van 16 jaar wordt ingewilligd indien het kind sedert het tijdstip van het verzoek in

het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, toelating voor onbepaalde tijd en hoofdverblijf heeft.

- 3 Een verzoek van de vader of moeder tot medeverlening van het Nederlanderschap aan een kind dat ten tijde van het verzoek de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt wordt ingewilligd indien het kind in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba een onafgebroken periode van ten minste drie jaren onmiddellijk voorafgaand aan het verzoek toelating en hoofdverblijf en, sedert het tijdstip van het verzoek, toelating voor onbepaalde tijd en hoofdverblijf heeft. Het Nederlanderschap wordt slechts verleend, indien het kind daarmee uitdrukkelijk instemt, hij bereid is bij de verkrijging van het Nederlanderschap een verklaring van verbondenheid af te leggen en op hem geen van de afwijzingsgronden van artikel 9, eerste lid, aanhef en onder a, met inbegrip van het tweede lid van dat artikel, van toepassing is. Het besluit tot verlening wordt niet bekend gemaakt dan nadat de verklaring van verbondenheid daadwerkelijk is afgelegd.

- 4 Aan het minderjarige niet-Nederlandse kind van een vader of moeder die het Nederlanderschap door optie verkregen heeft of aan wie dat is verleend, dat in deze verkrijging of verlening niet deelde, wordt op zijn verzoek het Nederlanderschap verleend, indien het een onafgebroken periode van tenminste drie jaren onmiddellijk voorafgaand aan het verzoek toelating en hoofdverblijf en, sedert het tijdstip van het verzoek, toelating voor onbepaalde tijd en hoofdverblijf in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba heeft. De termijn van toelating en hoofdverblijf is niet van toepassing op het kind dat geboren is nadat zijn ouder de verklaring bedoeld in artikel 6, eerste lid, of het verzoek, bedoeld in artikel 7, eerste lid, heeft ingediend. Aan een kind dat ten tijde van het verzoek de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt, wordt het Nederlanderschap slechts verleend, indien het daarmee uitdrukkelijk instemt, hij bereid is bij de verkrijging van het Nederlanderschap een verklaring van verbondenheid af te leggen en op hem geen van de afwijzingsgronden van artikel 9, aanhef en onder a, met inbegrip van het tweede lid van dat artikel, van toepassing is. Het besluit tot verlening wordt niet bekend gemaakt dan nadat de verklaring van verbondenheid daadwerkelijk is afgelegd.

- 5 Aan het niet-Nederlandse kind van een vader of moeder die het Nederlanderschap door optie verkregen heeft of aan wie zulks is verleend, dat minderjarig was op het tijdstip van de verklaring of het verzoek van die ouder, en dat in deze verkrijging of verlening niet deelde wegens het bereiken van de meerderjarigheid, wordt het Nederlanderschap op zijn verzoek verleend:
 - a. indien hij een onafgebroken periode van ten minste drie jaren onmiddellijk voorafgaand aan het verzoek en aanvangende vóór het bereiken van de meerderjarigheid toelating en hoofdverblijf en, sedert het tijdstip van het verzoek, toelating voor onbepaalde tijd en hoofdverblijf in het Europese deel van Nederland, Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba heeft,
 - b. indien hij bereid is bij de verkrijging van het Nederlanderschap een verklaring van verbondenheid af te leggen en
 - c. ten aanzien van hem geen van de afwijzingsgronden van artikel 9, eerste lid, aanhef en onder a, met inbegrip van het tweede lid van dat artikel, van toepassing is.

Het besluit tot verlening wordt niet bekend gemaakt dan nadat de verklaring van verbondenheid daadwerkelijk is afgelegd.

- 6 De vereisten van toelating en van hoofdverblijf van het tweede en derde lid zijn niet van toepassing op het minderjarige kind van een vader of moeder die hoofdverblijf heeft in het buitenland en die met toepassing van het tweede lid van artikel 8 het Nederlanderschap verkrijgt, mits het kind feitelijk tot het gezin van deze ouder behoort en zijn hoofdverblijf niet heeft in het land waarvan hij onderdaan is.
- 7 Kinderen van een kind dat in de verlening deelt, delen onder dezelfde voorwaarden in die verlening.
- 8 Voor de toepassing van dit artikel wordt onder vader of moeder mede verstaan de adoptiefouder, indien de adoptie tot stand is gekomen in overeenstemming met de regelen van Nederlands internationaal privaatrecht en de adoptie tot gevolg heeft gehad dat de voordien bestaande familierechtelijke betrekkingen zijn verbroken.

Artikel 15

Nederlanderschap, verlies meerderjarige

- a door het vrijwillig verkrijgen van een andere nationaliteit;
- b door het afleggen van een verklaring van afstand;
- c indien hij tevens een vreemde nationaliteit bezit en tijdens zijn meerderjarigheid gedurende een ononderbroken periode van tien jaar in het bezit van beide nationaliteiten zijn hoofdverblijf heeft buiten Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten, en buiten de gebieden waarop het Verdrag betreffende de Europese Unie van toepassing is, anders dan in een dienstverband met Nederland, Aruba, Curaçao of Sint Maarten dan wel met een internationaal orgaan waarin het Koninkrijk is vertegenwoordigd, of als echtgenoot van of als ongehuwde in een duurzame relatie samenlevend met een persoon in een zodanig dienstverband;
- d door intrekking door Onze Minister van het besluit waarbij het Nederlanderschap is verleend, welke kan plaatsvinden, indien de betrokkene heeft nagelaten na de totstandkoming van zijn naturalisatie al het mogelijke te doen om zijn oorspronkelijke nationaliteit te verliezen;
- e indien hij zich vrijwillig in vreemde krijgsmacht begeeft van een staat die betrokken is bij gevechtshandelingen tegen het Koninkrijk dan wel tegen een bondgenootschap waarvan het Koninkrijk lid is;
- f door intrekking door Onze Minister van het besluit waarbij de verkrijging van het Nederlanderschap is bevestigd, welke kan plaatsvinden, indien de vreemdeling als bedoeld in artikel 6, eerste lid, onder e, heeft nagelaten na de verkrijging van het Nederlanderschap het mogelijke te doen om zijn oorspronkelijke nationaliteit te verliezen.

2 Het eerste lid, aanhef en onder a, is niet van toepassing op de verkrijger

- a die in het land van die andere nationaliteit is geboren en daar ten tijde van de verkrijging zijn hoofdverblijf heeft;
- b die voor het bereiken van de meerderjarige leeftijd gedurende een onafgebroken periode van ten minste vijf jaren in het land van die andere nationaliteit zijn hoofdverblijf heeft gehad; of
- c die gehuwd is met een persoon die die andere nationaliteit bezit.

3 De periode bedoeld in het eerste lid, onder c, wordt geacht niet te zijn onderbroken indien de betrokkene gedurende een periode korter dan één jaar zijn hoofdverblijf in Nederland, Aruba, Curaçao of Sint Maarten heeft, dan wel in de gebieden waarop het Verdrag betreffende de Europese Unie van toepassing is.

4 De periode, bedoeld in het eerste lid, onder c, wordt gestuit door de verstrekking van een verklaring omtrent het bezit van het Nederlanderschap dan wel van een reisdocument of Nederlandse identiteitskaart in de zin van de Paspoortwet. Vanaf de dag der verstrekking begint een nieuwe periode van tien jaren te lopen.

Artikel 15A

Voorts gaat het Nederlanderschap voor een meerderjarige verloren:

- a indien hij ten gevolge van een uitdrukkelijke wilsverklaring door naturalisatie, optie of herstel daarin de nationaliteit verkrijgt van een Staat die Partij is bij het op 6 mei 1963 te Straatsburg gesloten Verdrag betreffende beperking van gevallen van meervoudige nationaliteit en betreffende militaire verplichtingen in geval van meervoudige nationaliteit (Trb. 1964, nr. 4) en dit Verdrag dat verlies meebrengt. Het voorgaande is echter niet van toepassing indien die Staat tevens Partij is bij het Tweede Protocol tot wijziging van dat Verdrag (Trb. 1994, nr. 265) en de betrokkene behoort tot een van de categorieën, genoemd in artikel 15, tweede lid;
- b indien hij ingevolge de op 25 november 1975 te Paramaribo gesloten Toescheidingsovereenkomst inzake nationaliteiten tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname (Trb. 1975, nr. 132) de Surinaamse nationaliteit verkrijgt.

Artikel 16

Verlies van het Nederlanderschap

1. Het Nederlanderschap gaat voor een minderjarige verloren:

- a. door gerechtelijke vaststelling van het ouderschap, erkenning, wettiging of adoptie door een vreemdeling, indien hij diens nationaliteit daardoor verkrijgt, of deze reeds bezit;
- b. door het afleggen van een verklaring van afstand, indien hij de nationaliteit bezit van zijn vader, moeder of adoptiefouder als bedoeld in artikel 11, achtste lid;
- c. indien zijn vader of moeder vrijwillig een andere nationaliteit verkrijgt en hij in deze verkrijging deelt of deze nationaliteit reeds bezit;
- d. indien zijn vader of moeder het Nederlanderschap verliest ingevolge artikel 15, eerste lid, onder b, c of d, of ingevolge artikel 15A;
- e. indien hij zelfstandig dezelfde nationaliteit verkrijgt als zijn vader of moeder.

Voor de toepassing van de onderdelen c, d en e wordt onder vader of moeder mede verstaan de adoptiefouder aan wie de minderjarige het Nederlanderschap ontleent, en de persoon die mede het gezamenlijk gezag over de minderjarige uitoefent en aan wie hij het Nederlanderschap ontleent. De

in onderdeel b bedoelde verklaring van afstand heeft geen rechtsgevolg dan nadat de minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt en, op diens verzoek, de ouder die geen wettelijk vertegenwoordiger is, daarover zijn gehoord. Geen afstand is mogelijk indien het kind en die ouder daartegen bedenkingen hebben. De minderjarige die de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt, legt de verklaring van afstand zelfstandig af en kan daarin niet worden vertegenwoordigd.

2. Het verlies van het Nederlandschap, bedoeld in het eerste lid treedt niet in: indien en zolang een ouder het Nederlandschap bezit;
 - a. door het overlijden van een ouder na het tijdstip waarop krachtens het eerste lid het verlies van het Nederlandschap zou intreden;
 - b. indien een ouder als Nederlander is overleden vóór het tijdstip waarop krachtens het eerste lid het verlies van het Nederlandschap zou intreden;
 - c. indien de minderjarige voldoet aan artikel 3, derde lid, of artikel 2, onder a, van de wet van 12 december 1892 op het Nederlandschap en het ingezetenschap (Stb.268), behoudens in het geval bedoeld in het eerste lid onder b;
 - d. indien de minderjarige in het land van de door hem verkregen nationaliteit is geboren en daar ten tijde van de verkrijging zijn hoofdverblijf heeft, behoudens in het geval bedoeld in het eerste lid onder b;
 - e. indien de minderjarige gedurende een onafgebroken periode van ten minste vijf jaren in het land van de door hem verkregen nationaliteit zijn hoofdverblijf heeft of gehad heeft, behoudens in het geval bedoeld in het eerste lid onder b; of
 - f. indien in het geval in het eerste lid, onder e, bedoeld een ouder op het tijdstip van de verkrijging Nederlander is.

Voor de toepassing van de onderdelen a, b, c en g wordt onder een ouder mede verstaan de adoptiefouder als bedoeld in artikel 11, achtste lid, en de persoon die mede het gezamenlijk gezag over de minderjarige uitoefent en aan wie hij het Nederlandschap ontleent.

Artikel 17

Nederlandschap, verzoek om vaststelling

- 1 Een ieder die, buiten een bij enige in een der delen van het Koninkrijk gevestigde rechterlijke instantie of een in administratief beroep aanhangige zaak, daarbij onmiddellijk belang heeft, kan bij de rechtbank te 's-Gravenhage of, indien hij in Aruba, Curaçao, Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius of Saba woonachtig is, bij het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba een verzoek indienen tot vaststelling van zijn Nederlandschap of tot vaststelling dat hij het Nederlandschap niet bezit. Het verzoek kan ook strekken tot de vaststelling dat de betrokkene op een bepaald tijdstip het Nederlandschap al dan niet bezat.

2 Een verzoek als in het vorige lid bedoeld kan ook ten aanzien van een overledene worden gedaan.

Artikel 26

Overgangsbepalingen

1 Het vereiste van toelating en hoofdverblijf, bedoeld in artikel 6, eerste lid, onder f, is niet van toepassing op de vreemdeling die nadat hij meerderjarig is geworden het Nederlanderschap heeft verloren als gevolg van verkrijging van een andere nationaliteit op grond van artikel 5 (oud) zoals dit luidde tot 1 maart 1964, en artikel 7, aanhef en ten eerste of ten derde, van de Wet van 12 december 1892, Stb 268, op het Nederlanderschap en het ingezetenschap, dan wel dit heeft verloren op grond van artikel 15, aanhef en onder a, indien de persoon

a in het land van die andere nationaliteit is geboren en daar ten tijde van de verkrijging zijn hoofdverblijf heeft gehad;

b voor het bereiken van de meerderjarige leeftijd gedurende een onafgebroken periode van ten minste vijf jaren in het land van die andere nationaliteit zijn hoofdverblijf heeft gehad; of

c ten tijde van de verkrijging van die andere nationaliteit gehuwd was met een persoon van die andere nationaliteit.

2 Het eerste lid is niet van toepassing op de vreemdeling die na de inwerkingtreding van deze bepaling gedurende een periode van ten minste tien jaren onderdaan is van de Staat van de andere nationaliteit.

3 Het minderjarige niet-Nederlandse kind van de vader of moeder, die de vreemdeling is, bedoeld in het eerste lid, deelt in diens verkrijging van het Nederlanderschap, indien hij in de verklaring tot dat doel is vermeld. Kinderen van een kind dat in de verkrijging deelt, delen onder dezelfde voorwaarden in die verkrijging. Een kind dat ten tijde van het afleggen van de verklaring de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt, deelt in de verkrijging indien het daarmee uitdrukkelijk instemt, de in het tweede lid van artikel 6 bedoelde bereidverklaring daadwerkelijk aflegt en jegens hem geen vermoedens bestaan als bedoeld in het vierde lid van dat artikel. Het besluit tot bevestiging wordt niet bekend gemaakt dan nadat de verklaring van verbondenheid daadwerkelijk is afgelegd. Artikel 11, achtste lid, is van overeenkomstige toepassing.

2. European Convention of Nationality

Article 4. Principles

The rules on nationality of each State Party shall be based on the following principles:

- a. everyone has the right to a nationality;
- b. statelessness shall be avoided;
- c. no one shall be arbitrarily deprived of his or her nationality;
- d. neither marriage nor the dissolution of a marriage between a national of a State Party and an alien, nor the change of nationality by one of the spouses during marriage, shall automatically affect the nationality of the other spouse.

Article 7.*Loss of nationality ex lege or at the initiative of a State Party*

- 1 A State Party may not provide in its internal law for the loss of its nationality ex lege or at the initiative of the State Party except in the following cases:
 - a) voluntary acquisition of another nationality;
 - b) acquisition of the nationality of the State Party by means of fraudulent conduct, false information or concealment of any relevant fact attributable to the applicant;
 - c) voluntary service in a foreign military force;
 - d) conduct seriously prejudicial to the vital interests of the State Party;
 - e) lack of a genuine link between the State Party and a national habitually residing abroad;
 - f) where it is established during the minority of a child that the preconditions laid down by internal law which led to the ex lege acquisition of the nationality of the State Party are no longer fulfilled;
 - g) adoption of a child if the child acquires or possesses the foreign nationality of one or both of the adopting parents.
- 2 A State Party may provide for the loss of its nationality by children whose parents lose that nationality except in cases covered by sub-paragraphs c and d of paragraph 1. However, children shall not lose that nationality if one of their parents retains it.
- 3 A State Party may not provide in its internal law for the loss of its nationality under paragraphs 1 and 2 of this article if the person concerned would thereby become stateless, with the exception of the cases mentioned in paragraph 1, sub-paragraph b, of this article.